

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lagstiftning om underhållstrygghet för barn

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att det stadgas en lag om underhållstrygghet. Lagen skall ersätta den gällande lagen om trygghet av underhåll för barn. I lagen stadgas om underhållsstöd för barn som betalas av kommunens medel, och om åtgärder för indrivning av underhållsbidrag i anslutning till stödet. Det föreslås också att lagen stadgar om den rätt som det organ som svarar för kommunens socialvård har att vidta åtgärder för fastställande och ändring av underhållsstödet.

Förutsättningarna för utbetalning av underhållsstöd bibehålls i huvudsak oförändrade. Stöd skall dock enligt förslaget inte längre betalas till barn som kan försörja sig självt eller som vårdas på anstalt eller i familj på kommunens bekostnad.

Det föreslås att graderingen av underhållsstödet avskaffas, varvid fullt underhållsstöd är lika stort för alla oberoende av om barnets vårdnadshavare lever i äktenskap eller under förhållanden av äktenskaplig natur eller inte. Avskaffandet av graderingen föreslås genomföras så att det nuvarande nedsatta stödet höjs till samma nivå som fullt stöd. Dessutom föreslås noggrannare stadganden än de gällande bl.a. om när rätten till underhållsstöd börjar och upphör samt när stödet betalas till mindre belopp än fullt belopp.

För kommunernas underhållsstödsfordringar föreslås en preskriptionstid på fem år. Det föreslås att fördelningen av de medel

som drivs in av den underhållsskyldige mellan barnets underhållsbidragsfordran och kommunens underhållsstödsfordran ändras. Med de indrivna medlen täcks först en sådan barnet tillkommande fordran som förfallit till betalning för högst fem år sedan. Därefter täcks sådan barnet tillkommande fordran som förfallit till betalning efter det att underhållsstödet beviljades. När de ovan nämnda barnet tillkommande fordringarna har ersatts, skall kommunens underhållsstödsfordran täckas. Den återstående delen av de indrivna medlen skall användas till att ersätta sådan barnet tillkommande fordran som har förfallit till betalning innan underhållsstödet beviljades.

Det föreslås att stadgandena som gäller återkrav av utan grund utbetalt underhållsstöd hos den som lyft stödet skall preciseras. Dessutom skall förfarandet vid återkrav förenklas så att ett verkställbart beslut angående återkrav skall fattas av kommunens organ i stället för länsrätten.

Organets rätt att vidta åtgärder för fastställande av underhållsskyldigheten skall enligt förslaget utvidgas. Organet skall i vissa situationer kunna föra talan utöver om fastställande och höjning av underhållsbidraget också om nedsättning av det. Därför ingår en teknisk justering av lagen om underhåll för barn i förslaget.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft från och med början av 1997.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
ALLMÄN MOTIVERING	3
1. Nuläge	3
1.1. Lagstiftning och praxis	3
1.1.1. Underhållsstöd	3
1.1.2. Indrivning av underhållsbidrag	3
1.1.3. Återkrav av utan grund utbetalt underhållsstöd av den som lyft stödet ...	4
1.1.4. Åtgärder för tryggnad av att underhållsansvaret realiseras	5
1.1.5. Situationen i Norden och Europeiska unionen	5
1.2. Bedömning av nuläget	5
1.2.1. Åtgärder för tryggnad av underhållsansvar	6
1.2.2. Systemet med underhållsstöd	6
1.2.3. Verkställighet	7
2. Propositionens mål och de viktigaste förslagen	7
2.1. Underhållsstöd	8
2.2. Indrivning av underhållsbidrag	9
3. Propositionens verkningar	9
3.1. Ekonomiska verkningar	9
3.2. Verkningar i fråga om organisation och personal	10
4. Beredningen av propositionen och remissutlåtanden	10
DETALJMOTIVERING	11
1. Lagförslagen	11
1.1. Lagen om underhållstrygghet	11
1 kap. Allmänna stadganden	11
2 kap. Rätt till underhållsstöd	12
3 kap. Underhållsstödets belopp	13
4 kap. Ansökan om samt beviljande och utbetalning av underhållsstöd	14
5 kap. Indrivning av underhållsbidrag	16
6 kap. Återkrav av underhållsstöd och underhållsbidrag	19
7 kap. Särskilda stadganden	20
8 kap. Ikraftträdelse- och övergångsstadganden	22
1.2. Lag om underhåll för barn	23
2. Ikraftträdande	23
LAGFÖRSLAG	
1. Lag om underhållstrygghet	24
2. Lag om ändring av 13 § lagen om underhåll för barn	31
BILAGA	
Parallelltext	
Lag om ändring av 13 § lagen om underhåll för barn	32

ALLMÄN MOTIVERING

1. Nuläge

1.1. Lagstiftning och praxis

Om det privaträttsliga underhållsansvaret som gäller barn stadgas i lagen om underhåll för barn (704/75). Enligt lagen har barn rätt till tillräckligt underhåll, som föräldrarna skall svara för efter sin förmåga. Vid bedömandet av föräldrarnas förmåga att underhålla barnet beaktas deras ålder, arbetsförmåga och möjligheter att delta i förvärsarbete, beloppet av tillbudsstående medel samt deras övriga, på lag grundade underhållsansvar. Vid bedömande av omfattningen av föräldrarnas underhållsansvar beaktas även barnets förmåga och möjligheter att självt svara för sitt underhåll. Enligt huvudregeln upphör barns rätt att erhålla underhåll av föräldrarna när barnet fyller 18 år.

Ett underhållsbidrag som skall betalas till barnet kan fastställas om den ena av föräldrarna inte på annat sätt sörjer för barnets underhåll, eller om barnet inte bor varaktigt tillsammans med föräldern. Underhållsbidragets belopp och betalningssätt fastställs genom avtal eller dom. Avtalet fastställs av socialnämnden. Om barnets förälder försummar att betala underhållsbidrag som bestäms genom fastställt avtal eller dom, kan det inledas av honom i utsköningsväg.

Avsikten med lagen om tryggnad av underhåll för barn (122/77) är att trygga barns rätt till tillräckligt underhåll genom samhällsleliga åtgärder i de fall där det privaträttsliga underhållsansvaret inte förverkligas, eller där underhållet som grundar sig på detsamma är otillräckligt. Detta sker först och främst genom erläggande av underhållsstöd av kommunala medel. Vidare stadgas om åtgärder genom vilka verkställigheten av det privaträttsliga underhållsansvaret effektivteras. Dessa åtgärder är innehållning av lön, förbud mot beviljande av pass och socialnämndens möjlighet att väcka talan om fastställande eller höjning av underhållsbidrag. För åtgärderna enligt lagen om tryggnad av underhåll för barn sörjer i regel socialnämnden i barnets vårdnadshavares hemkommun.

1.1.1. Underhållsstöd

Underhållsstöd erlägs till barn på ansökan

om

- den underhållsskyldige har försummat att betala underhållsbidrag,

- faderskapet inte har fastställts,

- någondera föräldrarnas skyldighet att betala underhållsbidrag inte har kunnat fastställas samtidigt med fastställandet av faderskapet,

- underhållsbidraget inte har kunnat fastställas på grund av föräldrarnas ålder, nedsatta arbetsförmåga, bristande förtjänstmöjligheter, ringa medel eller annat underhållsansvar, eller om det av nämnd orsak har fastställts till ett mindre belopp än beloppet för underhållsstöd, eller

- adoptanten ensam har adopterat barnet och barnet inte är barn eller adoptivbarn till adoptantens make eller barn till en person med vilken adoptanten lever under förhållanden av äktenskaplig natur.

Utbetalningen av underhållsstöd upphör i regel i slutet av den månad under vilken barnet fyller 18 år.

Underhållsstödets belopp 1996 är 637 mark i månaden per barn och underhållsskyldig. Om barnets vårdnadshavare lever i äktenskap eller under förhållanden av äktenskaplig natur är underhållsstödet 518 mark i månaden. Om grunden för beviljande av underhållsstöd är att underhållsbidraget har fastställts till ett mindre belopp än beloppet för stödet på grund av den underhållsskyldiges omständigheter, betalas skillnaden mellan det nämnda beloppet för underhållsstödet och det fastställda underhållsbidraget i underhållsstöd.

I slutet av 1994 betalades underhållsstöd till närmare 98 500 barn. Antalet har ökat med cirka 35 procent från 1990. På grund av vårdnadshavarens familjeförhållanden nedsatt underhållsstöd betalades till cirka 26 procent av mottagarna av stödet. Sammanlagt betalades 645,8 miljoner i underhållsstöd 1994.

1.1.2. Indrivning av underhållsbidrag

Försummelse att betala underhållsbidrag är i praktiken den vanligaste grunden för beviljande av underhållsstöd. Cirka 75 procent av de årligen utbetalda underhållsstöden har beviljats på denna grund. Beviljandet av underhållsstöd befriar inte den underhållsskyld-

dige från erläggandet av fullt underhållsbidrag. Efter det att stödet har beviljats överförs rätten att driva in alla till betalning förfallna underhållsbidrag hos den underhållsskyldige till socialnämnden. Socialnämnden är skyldig att vidta åtgärder för indrivning av underhållsbidrag i utsökningsväg, om den underhållsskyldige inte erlägger till betalning förfallna underhållsbidrag inom utsatt tid.

Underhållsstöd som grundar sig på försummelse skall ersättas varför socialnämnden har rätt att få tillbaka ett motsvarande belopp av den underhållsskyldige. Socialnämndens rätt att driva in underhållsbidrag kvarstår så länge som det återstår stödskuld som inte ersatts.

Vid slutet av 1994 var antalet underhållsskyldiga med underhållsbidragsskuld som indrevs av kommunen 88 899. Av dem var cirka 34 procent underhållsskyldiga som inte längre hade till betalning förfallande månadsavgifter för underhållsbidrag, utan kommunen drev in endast den slutliga skulden. Antalet underhållsskyldiga har ökat med cirka 25 procent från 1990.

Underhållsbidrag drivs inte in som ersättning för underhållsstöd till den del som försummelsen att betala underhållsbidrag beror på den underhållsskyldiges sjukdom, skada, arbetslöshet för vilken han inte själv bär ansvar, eller annan motsvarande orsak. År 1994 ansökte 12 483 underhållsskyldiga om befrielse från underhållsstöds-skuld. Antalet ansökningar om befrielse har ökat med cirka 73 procent från 1990. Över 90 procent av ansökningarna har årligen godkänts helt eller delvis. 1994 godkändes ansökningar om befrielse för drygt 122 miljoner mark.

Genom lagen om tryggande av underhåll för barn har man försökt säkerställa att barnet får det underhållsbidrag som tillkommer honom till fullt belopp. Därför finns ett stadgande i lagen enligt vilket det av de underhållsbidrag som drivs in av den underhållsskyldige först erläggs till barnet den del av underhållsbidraget som överstiger underhållsstödet, och resten används för ersättning av betalda underhållsstödsrater. När underhållsstöd innehålls av lön eller pension, får indrivningen inte enligt utsökningslagen gälla fordran som är äldre än tre år. Detta innebär en avvikelse från fördelningsreglen i lagen om tryggande av underhåll för barn. Med medel som utmätts av lön eller pension täcks alltså först barnets fordran när det förflutit mindre än tre år sedan den förföll till

betalning. Om det inte finns sådan till barnet tillkommande fordran, används de indrivna medlen till täckande av underhållsstödsfordran som det förflutit mindre än tre år sedan det förföll till betalning. Fordran, som det förflutit mer än tre år sedan den förföll till betalning, kan endast avkortas med andra medel än medel som drivits in genom utmätning av lön eller pension.

Av de underhållsskyldiga indrevs 1994 sammanlagt cirka 275,7 miljoner mark underhållsbidrag. Av de indrivna medlen redovisades cirka 84,1 miljoner mark till ersättning för barns underhållsbidragsfordringar och 191,5 miljoner mark användes till ersättning för underhållsstödsfordringar.

Hur effektiv indrivningen av underhållsbidrag är har mätts genom en jämförelse av underhållsbidrag som årligen indrivs som ersättning för underhållsstöd och beloppet utbetalda underhållsstöd som skall ersättas. Det bästa indrivningsresultatet nåddes 1987 då 54,6 procent av beloppet underhållsstöd som skall ersättas drevs in som ersättning för stödet. 1994 var motsvarande andel 40 procent.

I slutet av 1994 var det sammanlagda beloppet underhållsbidragsfordringar som kommunerna skulle driva in närmare 2,1 miljarder mark. I slutet av 1990 var motsvarande belopp cirka 1,5 miljarder mark. Realökningen från 1990 är cirka 30 procent. Underhållsstödsfordringarnas andel av det totala beloppet underhållsbidrag som skulle drivas in var 83 procent i slutet av 1994.

1.1.3. Återkrav av utan grund utbetalt underhållsstöd av den som lyft stödet

Den som lyfter underhållsstöd är skyldig att återbetala underhållsstödet eller en del av det till socialnämnden om han har fått stödet genom att vilseleda nämnden, om nämnden i övrigt orättmätigt har utbetalat stödet eller om han har tagit emot underhållsbidrag direkt från den underhållsskyldige efter det att underhållsstöd har beviljats. Utan grund utbetalt underhållsstöd kan kvittas mot underhållsstödsrater som senare utbetalas till samma person. Om inte detta är möjligt, skall socialnämnden yrka hos länsrätten att den som lyft underhållsstödet skall åläggas att återbetala det till nämnden. Länsrätten kan av särskilt skäl besluta att utan rättslig grund lyft underhållsstödsbelopp skall lämnas oindrivet hos den som har lyft det. Socialnäm-

den har inte ansetts ha befogenhet att besluta om att lämna stöd oindrivet.

1994 fattades sammanlagt 1 685 beslut om återkrav av utan grund utbetalt underhållsstöd. Antalet beslut har ökat med cirka 38 procent sedan 1990. Det totala beloppet underhållsstöd som enligt besluten skulle återkrävas var cirka 2,8 miljoner mark. Under året inflöt cirka 2,2 miljoner mark av det återkrävda beloppet.

1.1.4. Åtgärder för tryggnad av att underhållsansvaret realiseras

Löneinnehållning är ett administrativt tvångsmedel som stadgats för att trygga underhåll för barn. Det kan användas endast när underhållsbidrag inte har fastställts genom avtal eller dom. På grundval av stadgandena om löneinnehållningen har socialnämnden rätt att ålägga barnets förälders arbetsgivare att innehålla och erlagga en del av förälderns lön som bestäms av socialnämnden till nämnden, eller till en person som nämnden förordnat, för att användas till barnets underhåll. Den del av lönen som skall innehållas skall dimensioneras så att den motsvarar det belopp med vilket föräldern enligt lagen om underhåll för barn är skyldig att delta i barnets underhåll. Löneinnehållning förrättas på den del av lönen som återstår efter förskotts innehållning och eventuell utmätning. Till föräldern skall dock lämnas så mycket han kan anses behöva för sitt uppehälle fram till nästa löneutbetalningsdag. Om arbetsgivaren inte verkställer löneinnehållningen i enlighet med socialnämndens beslut, kan beloppet med stöd av beslutet utmätas hos arbetsgivaren. I praktiken förekommer beslut om löneinnehållning numera ytterst sällan.

Förbudet mot beviljande av pass är ett andra administrativt tvångsmedel som stadgats för att trygga det privaträttsliga underhållsansvaret. Det kan användas endast mot en förälder som genom ett fastställt avtal har förbundit sig, eller genom dom har ålagts att betala underhållsbidrag till barnet. Förbudet kan utfärdas, om det finns skäl att befara att den underhållsskyldige ämnar lämna landet och detta skulle äventyra erhållandet av underhållsbidraget. Pass får dock inte förvägras om det för den underhållsskyldiges utkomst eller för honom annars medför oskäligt förfång. Förbudet mot beviljande av pass utfärdas av länsrätten på framställning av social-

nämnden. Under de senaste åren har endast ett par sådana framställningar per år gjorts till länsrätten. Av dem har också den största delen avslagits.

I avsikt att effektivisera verkställigheten av det privaträttsliga underhållsansvaret har också socialnämnden enligt stadgandena rätt att på barnets vägnar föra talan om fastställande av underhållsskyldighet och höjning av underhållsbidragets belopp. I regel kan socialnämnden använda sig av rätten att föra talan när barnet saknar underhåll eller löper fara att bli utan underhåll, och underhållsbidrag inte har fastställts eller det fastställda underhållsbidraget är otillräckligt för barnets underhåll. Om barnet får underhållsstöd har socialnämnden rätt att föra talan om höjning av underhållsbidraget, även om barnet inte saknar eller löper fara att bli utan underhåll. I praktiken har socialnämnderna uppenbarligen relativt sällan använt rätten att föra talan enligt lagen om tryggnad av underhåll för barn.

1.1.5. Situationen i Norden och Europeiska unionen

En förmån som motsvarar underhållsstödet ingår i alla nordiska länders sociala trygghetssystem. Förmånens storlek per månad är 1 173 kronor i Sverige, 1 010 kronor i Norge och 723 kronor i Danmark. Förmånen som motsvarar underhållsstödet är alltså något större i Sverige och Norge än det maximala belopp som betalas i Finland, men förmånen som betalas i Danmark är mindre än underhållsstödet i Finland. I övriga Norden är stödet inte graderat som i Finland. Förmånen utbetalas i allmänhet fram till det att barnet fyller 18 år. I Sverige och på Island kan utbetalningen fortsätta till 20 år om barnet studerar.

I Europeiska unionen utanför Norden är systemet med underhållsstöd ovanliga. I Frankrike betalas ett bidrag som motsvarar underhållsstödet till ensamförsörjare för de barn som inte får underhållsbidrag från den andra föräldern. Beloppet är cirka 400 frang i månaden.

1.2. Bedömning av nuläget

Betalning av underhållsstöd för tryggnad av barns underhåll har varit möjligt i Finland sedan början av 1964 då lagen om för-

skott på underhållsbidrag (281/63) trädde i kraft. Underhållsstöd kunde betalas med stöd av lagen endast om underhållsbidrag hade fastställts. Underhållsstödet kunde inte vara större än det fastställda underhållsbidraget. Den underhållsskyldige kunde åläggas att betala sin underhållsbidragsskuld genom arbete på arbetsinrättning. Om förfarandet med arbetsinrättning, förbud mot att lämna landet, löneinnehållning och andra åtgärder stadgades ursprungligen 1948 i lagen om tryggnad av underhållsbidrag åt barn (614/48). Lagen reviderades 1965 genom en lag med samma namn (432/65).

Den nuvarande lagen om tryggnad av underhåll för barn har varit i kraft från den 1 mars 1977. Lagen anslöt sig till en totalreform av lagstiftningen angående barnets ställning som trädde i kraft den 1 oktober 1976. Genom lagen om tryggnad av underhåll för barn utvidgades utom äktenskapet födda barns rätt till underhållsstöd, liksom sådana barns rätt som inte kan få tillräckligt underhåll av den underhållsskyldige på grund av dennes bristande betalningsförmåga.

1.2.1. Åtgärder för tryggnad av underhållsansvar

Förfarandet med arbetsinrättning togs inte med i lagen om tryggnad av underhåll för barn, men de övriga åtgärderna för tryggnad av underhåll som ingick i de tidigare lagarna ingick i den nya lagen. De administrativa tvångsmedel som stadgades för att trygga underhåll, förbudet mot beviljande av pass och löneinnehållningen, har nästan inte alls använts under de senaste åren och de passar inte heller så väl i den moderna socialtjänstens urval av åtgärder.

Förbudet mot beviljande av pass begränsar medborgarens rätt till fri rörlighet på ett sätt som står i konflikt med 7 § 2 mom. Regeeringsformen för Finland sådan den lyder i lag av den 17 juli 1995 (969/95). Enligt stadgandet har var och en rätt att lämna landet. Denna rätt kan begränsas genom lag endast för att säkerställa rättegång eller verkställande av straff, eller att skyldigheten att försvara landet fullgörs. Förbudet mot beviljande av pass är också i strid med Europeiska gemenskapernas råds direktiv (68/360/EG). Direktivet gäller medlemsstaternas arbetstagares och deras familjers rörlighet och vistelse inom gemenskapens om-

råde.

Stadgandena om löneinnehållningen ger de sociala myndigheterna en bestämmanderätt som det med hänsyn till förverkligandet av medborgarnas rättsskydd vore mer ändamålsenligt om den hörde till domstolarna och de verkställande myndigheterna. Stadgandenas nödvändighet motiverades med att det med hjälp av dem skulle vara möjligt att snabbt få fram medel till underhåll för barn särskilt på landsbygden där domstolarna sammanträdde förhållandevis sällan. Numera går det att fastställa underhållsbidrag betydligt snabbare och flexiblere.

En åtgärd för tryggnad av underhållsansvaret som fortfarande kan anses behövas är de sociala myndigheternas möjlighet att föra talan för fastställande eller höjning av underhållsbidrag. Ur underhållstrygghetssystemets synvinkel är det ändamålsenligt att utvidga rätten att föra talan till nedsättning av underhållsbidrag i fall där underhållsbidraget tydligt är överdimensionerat i förhållande till den underhållsskyldiges betalningsförmåga, och när det inte är möjligt att sänka beloppet genom avtal.

1.2.2. Systemet med underhållsstöd

Det egentliga systemet med underhållsstöd omfattar närmast de stadganden i lagen om tryggnad av underhåll för barn som gäller underhållsstödet och grunderna för beviljande av det, förfarande vid ansökan och beviljande av underhållsstöd samt indrivningen av underhållsbidrag. Systemet har i huvuddrag fungerat tillfredsställande. Det finns dock några punkter som är problematiska, inkonsekventa och beroende av tolkning. Dessutom finns det ett behov av att till vissa delar förenkla förfarandet som gäller skötseln av underhållsärenden.

Stora praktiska problem har bl.a. uppstått därför att underhållsstödet är graderat, dvs. att stödet betalas till nedsatt belopp om barnets vårdnadshavare lever i äktenskap eller under förhållanden av äktenskaplig natur. Vårdnadshavarna meddelar inte alltid på eget initiativ förändringar i sina parförhållanden. Det graderade stödet orsakar därför många kontroller som görs på myndigheternas initiativ vilket ibland kan vara mycket arbetsdrygt. Också vårdnadshavarna upplever det ibland som irriterande. Om det sker förändringar i vårdnadshavarens parförhållande, skall den sociala myndigheten fatta

ett beslut om ändring av stödbeloppet som vårdnadshavaren kan söka ändring i. Angående återkrav av stöd som betalats ut till för stort belopp skall också fattas ett beslut. Verkställande myndigheter skall dessutom alltid särskilt informeras om ändringar av stödbeloppet. Ändringarna komplicerar fördelningen av medel som drivs in av den underhållsskyldige. Graderingen inverkar också på beloppet av underhållsstödsskulden som den underhållsskyldige får betala. Vid bedömningen av graderings betydelse för utjämningen av familjekostnaderna, är det skäl att beakta att ensamförsörjare sedan början av 1993 får en förhöjning på barnbidraget som är 200 mark i månaden per barn. Vid utbetalningen av barnbidrag bestäms begreppet ensamförsörjare enligt samma kriterier som vid utbetalning av icke nedsatt underhållsstöd.

För närvarande betalas underhållsstöd i vissa fall också när barnet självt kan försörja sig. Utbetalning av stödet på grund av försummelse förhindras endast om det i underhållsbidragsbeslutet finns ett förbehåll om att underhållsbidrag inte utbetalas om barnet kan försörja sig självt. Sådana förbehåll förekommer endast slumpmässigt. Om barnet vårdas i anstalts- eller familjevård på kommunens bekostnad hindrar det utbetalning av stödet endast om barnet har omhändertagits. Utbetalning av underhållsstöd till ett barn som kan försörja sig självt eller som vårdas på kommunens bekostnad är inte ändamålsenligt.

Till ändringstrycket bidrar också att antalet underhållsstöds klienter ständigt har ökat under den rådande stora arbetslösheten. Det ökande antalet klienter har i motsvarande grad ökat kommunernas utgifter för underhållsstöden och beloppet underhållsbidragsfordringar som skall drivas in av kommunerna. Vid sidan av detta har uppgifterna i anslutning till indrivningen av underhållsbidragen ökat betydligt under de senaste åren.

På underhållsbidragsfordringar tillämpas den allmänna preskriptionstiden på tio år, som alltid avbryts när det görs ett försök att driva in fordran i utsökningsväg. Kommunen är skyldig att fortsätta utmätningssindrivningen så länge som det återstår underhållsstödsfordran som skall ersättas kommunen. Det betyder i praktiken att varken en underhållsstödsfordran eller en underhållsbidragsfordran som tillkommer barnet aldrig preskriberas. Detta har lett till att kommunerna

måste driva in sådana underhållsbidrags- och underhållsstödsfordringar som förfallit till betalning för t.o.m. flera tiotals år sedan. I allmänhet är resultatet av indrivningen desto sämre ju längre tid förflutit sedan fordran har förfallit. Belopp som möjligen kan drivas in av den underhållsskyldige används enligt huvudregeln i första hand för ersättande av barnets underhållsbidragsfordran. Kommunerna måste därför upprätthålla indrivningsverksamhet också till förmån för sådana fullvuxna personer som det i tiden betalats underhållsstöd till. Underhållsbidragsbeloppen som drivs in efter det att barnet är myndigt har inte samma betydelse som underhållsbidrag som drivs in för underhållet till ett minderårigt barn. Det är ändamålsenligare om indrivningen av underhållsbidrag som upprätthålls av kommunerna riktas så att den på möjligast effektivt sätt tryggar minderåriga barns rätt till tillräckligt underhåll månatligen.

1.2.3. Verkställighet

I samband med en omvärdering av kommunernas uppgifter har det under de senaste åren diskuterats huruvida verkställigheten av underhållsärenden inte längre skall falla på kommunernas ansvar. Ett av uppdragen som gavs till kommissionen för överföring av uppgifter som tillsattes av social- och hälsovårdsministeriet i januari 1992 var att bereda en överföring av betalningen och verkställigheten av underhållsstöd till folkpensionsanstalten. Kommissionen beslöt dock att avbryta beredningen till denna del, eftersom den inte ansåg att en överföring var ändamålsenlig. I kommissionens slutrapport (Kommittébetänkande 1993:39) motiverades beslutet med att lagstiftningen om tryggnad av underhåll ansluter sig nära till familjerätten, övervakningen av barns intressen och annat socialt arbete. I denna proposition föreslås inte ändringar i organisationen av verkställigheten av underhållsstödet.

2. Propositionens mål och de viktigaste förslagen

Propositionens mål är att liksom den gällande lagen trygga barns rätt till tillräckligt underhåll. De medel som skall verkställa detta är utbetalning av underhållsstöd av

kommunala medel och åtgärder för indrivning av underhållsbidrag i anslutning till detta. Vid behov skall det vara möjligt att vidta åtgärder för att fastställa eller ändra underhållsbidrag. Däremot skall förbudet mot beviljande av pass och löneinnehållningen slopas.

Underhållstryggheten ansluter sig till barnets och dess företrädares, den underhållsskyldiges och kommunens rättigheter och skyldigheter. Propositionens mål är att dessa rättigheter och skyldigheter skall framgå av lagen så tydligt som möjligt. För att målet skall uppnås föreslås att det stadgas en ny, till systematiken modern lag om underhållstrygghet. Propositionen försöker skapa en helhet där såväl den underhållsskyldiges fördel som hänsyn till den offentliga ekonomin skall vara sammanjämkade med barnets fördel.

Propositionen strävar efter att underhållsstödet riktas rättvist och ändamålsenligt. Målet är att ett barn för sitt underhåll regelbundet skall få underhållsbidrag som förfaller till betalning månatligen, eller ett belopp som minst motsvarar fullt underhållsstöd. Avsikten är också att minska behovet av att utbetala underhållsstöd i situationer där barnets underhåll är tryggt på annat sätt, samt att utöka möjligheterna att använda medel som indrivits av den underhållsskyldige också för ersättning av kommunens underhållsstödfordran. Vidare är avsikten att förenkla skötseln av ärenden som gäller underhållstryggheten och att minska onödigt arbete både i kommunerna, de verkställande myndigheterna och länsrätterna i anslutning till ärendena.

2.1. Underhållsstöd

Grundförutsättningarna för beviljande av underhållsstöd föreslås vara oförändrade. Stöd skall enligt förslaget inte utbetalas om barnet kan försörja sig självt, eller om det vårdas på anstalt eller i familj på kommunens bekostnad. Underhållsstöd skall betalas högst till den dag då barnet fyller 18 år. Utbetalning av stöd som grundar sig på försummelse skall gå att avsluta tidigare, om det är troligt att man av den underhållsskyldige regelbundet kan driva in minst ett belopp som motsvarar underhållsbidragets månadsbelopp. Indrivningen skall också i fortsättningen vara kommunens uppgift så länge

som kommunen har oindriven underhållsstödsfordran kvar. I och med att underhållsbidragsbelopp drivs in av den underhållsskyldige, skall av dem redovisas minst ett belopp som motsvarar det månatliga underhållsbidraget till barnets företrädare för att användas till barnets underhåll. Om det betalas underhållsstöd till barnet skall det kommunala organet kunna föra talan också om en nedsättning av underhållsbidraget.

Det föreslås att graderingen av underhållsstödet avskaffas. Om den som lyfter stödet lever i äktenskap eller under förhållanden av äktenskaplig natur skall inte längre inverka på stödets belopp. På så sätt undviker man utredningar av familjeförhållandena och administrativa åtgärder i anslutning till förändringar i familjeförhållanden. Slopandet av graderingen genomförs på så sätt att det nuvarande nedsatta stödet höjs till det fulla stödets nivå. I lagen intas noggrannare stadganden än de gällande om när underhållsstöd utbetalas till ett lägre belopp än fullt stöd. Dessutom föreslås ett stadgande om att en enstaka underhållsstödsrat som är mindre än 30 mark inte skall utbetalas.

Enligt förslaget skall stadgandena om återkrav av utan grund utbetalt underhållsstöd och avstående från återkrav preciseras. Utgångspunkten är fortfarande att utan grund utbetalt stöd återkrävs. Till skillnad från de gällande stadgandena föreslås ett omnämnande om att avstående från indrivning och nedsättning av beloppet som skall drivas in beror på prövning om åtgärderna är skäliga. Det innebär att en princip som motsvarar vedertagen praxis tas in i lagen.

Ett beslut av det kommunala organet angående återkrav av utan grund utbetalt underhållsstöd kan enligt gällande lag verkställas endast om stödet som skall återkrävas kan kvittas mot framtida underhållsstödsrater. I andra fall fattar länsrätten ett verkställbart beslut om återkravet. Länsrätten fattar också beslut om avstående från återkrav. Nästan hälften av alla länsrättens avgöranden i underhållsärenden har givits med anledning av ansökningar om återkrav.

I propositionen föreslås att alla beslut om återkrav skall göras av det kommunala organet. Den som lyft stödet skall naturligtvis ha rätt att besvara sig över beslutet hos länsrätten. Om han inte använder sig av rätten, skall beslutet kunna verkställas på samma sätt som en lagakraftvunnen dom. Ett motsvarande förfarande tillämpas bl.a. när det

gäller förmåner som utbetalas av folkpensionsanstalten.

2.2. Indrivning av underhållsbidrag

Det föreslås att preskriptionstiden för kommunens underhållsstödfordran blir fem år, och att den inte längre kan liksom för närvarande avbrytas t.ex. av utmätningförsök. En underhållsstödfordran skall preskriberas på samma sätt som skatter och vissa andra offentligt rättsliga fordringar. Genom förändringen befrias kommunerna från skyldigheten att driva in underhållsbidrag senast fem år efter utgången av det kalenderår då utbetalningen av underhållsstöd har upphört. På så sätt kan indrivningsåtgärderna effektivare än tidigare inriktas på resultatgivande indrivning. Om det återstår något av barnets underhållsbidragsfordran efter preskriberingen av underhållsstödfordran, skall det myndiga barnet självt eller, om barnet fortfarande är omyndigt, barnets företrädare sköta indrivningen.

Preskriptionen av underhållsstödfordringar minskar de underhållsskyldigas behov att söka befrielse från skyldigheten att ersätta underhållsstödet. Förutsättningarna, som befriar den underhållsskyldige från ersättningskyldigheten, skall fortsättningsvis vara ganska stränga. Ansökningarna om befrielse kommer att minska och behandlingen av ansökningarna blir enklare, när ansökningarna inte gäller ärenden som är äldre än fem år. När ansökningar om befrielse behandlas i dag måste man ibland utreda den underhållsskyldiges omständigheter under en betydligt längre tid.

Fördelningen av medel som drivits in av den underhållsskyldige mellan barnets underhållsbidragsfordran och kommunens underhållsstödfordran skall enligt förslaget ändras. De influtna underhållsbidragsbeloppen skall i första hand användas till ersättandet av sådana barnet tillkommande fordringar som har förfallit till betalning under det sista året innan utmätning förrättades eller den underhållsskyldiges frivilliga betalning inflöt. I annat fall har barnets fordran företräde framför kommunens fordran endast till den del som har förfallit till betalning efter det att underhållsstödet har beviljats. I praktiken ansöker man ibland om underhållsstöd först när det har uppstått underhållsbidragsfordran under en lång tid och den till betalning förfallna fordran därför kan uppgå till

tusentals, t.o.m. tiotusentals mark. I så fall har för närvarande barnets fordran i allmänhet företrädesrätt framför kommunens underhållsstödfordran när medlen som drivits in av den underhållsskyldige fördelas.

Om hur medlen som drivs in av den underhållsskyldige skall fördelas mellan kommunerna stadgas genom förordning. Det föreslås att stadgandet skall fogas till lagen. Att stadgandet flyttas till en högre nivå är nödvändigt därför att det gäller ekonomiska relationer mellan kommunerna - deras betydelse har betonats i och med statsandelsreformen som genomfördes 1993. Tidigare fick kommunerna statsandel på grundval av faktiska kostnader, bl.a. för utgifterna för underhållsärenden, men numera bestäms social- och hälsovårdssektorns statsandel enligt kalkylerade utgifter.

3. Propositionens verkningar

3.1. Ekonomiska verkningar

SlopanDET av graderingen av underhållsstödet på det sätt som föreslås i propositionen ökar kommunernas utgifter för tryggheten av underhåll för barn med sammanlagt cirka 30 miljoner mark 1997, om systemet med tryggande av underhåll inte ändras på annat sätt.

Antalet barn som får underhållsbidrag beräknas i så fall vara 100 000. Skillnaden mellan nuvarande fullt stöd och nedsatt stöd är 119 mark i månaden. Antalet barn som enligt de gällande reglerna skulle få nedsatt stöd är cirka 27 000. På grund av att till dessa barn skall underhållsstöd erläggas till fullt belopp, ökar underhållsstödsutgifternas bruttobelopp på årsnivå med cirka 38,5 miljoner mark. Bruttoutgifterna för underhållsstödet beräknas bli cirka 764,4 miljoner mark.

Av detta belopp betalas cirka 74 procent, dvs. 565 miljoner mark som stöd som skall ersättas. Denna del kan återkrävas från de underhållsskyldiga. Återstående 26 procent av det sammanlagda stödbeloppet, dvs. 199 miljoner mark betalas på sådan grund att samhället slutligen kommer att svara för denna del av stödet. SlopanDET av graderingen av underhållsstödet uppskattas öka beloppet stöd som inte skall ersättas med en procent.

Av det stöd som skall ersättas kan det enligt uppskattning drivas in 40 procent, dvs.

226 miljoner mark, av de underhållsskyldiga som ersättning för underhållsstöd. Underhållsstödsutgifternas nettobelopp blir i så fall cirka 538 miljoner mark 1997. Om graderingen av stödet inte slopas blir motsvarande belopp 508 miljoner mark.

De övriga ändringarna som föreslås leder till inbesparingar av kommunernas utgifter för trygghandling av underhåll på så sätt att propositionens totala verkningar på kommunernas ekonomi är neutrala. Bruttoutgifterna för underhållsstödet blir lägre än vad som anges ovan, när stödet inte längre betalas till barn som på kommunens bekostnad vårdas utanför hemmet eller till unga som försörjer sig själva. I samma riktning verkar stadgandet om att stödet kan dras in om det är troligt att den underhållsskyldige i framtiden betalar underhållsbidragen som månatligen förfaller till betalning. Antalet barn som får underhållsstöd blir till följd av dessa ändringar uppskattningsvis 98 000.

Arbetsmängden i kommunerna i anslutning till trygghandling av underhåll minskar till följd av propositionen, och resurser frigörs och kan användas till effektivare indrivning. På detta sätt verkar t.ex. det minskade antalet barn som får underhållsstöd, slopandet av graderat stöd och preskriptionen av underhållsstödsfordringar. Preskriptionen av underhållsstödsfordringar verkar också på så sätt att antalet ansökningar om befrielse från ersättningskyldigheten minskar, och behandlingen av ansökningarna om befrielse blir enklare när ansökningarna gäller skulder som uppkommit under en kortare tidsperiod än för närvarande.

Till följd av ändringen av stadgandet om fördelningen av indrivna medel kommer man att lyckas driva in mer medel i ersättning för underhållsstöd än för närvarande. Alla ovan nämnda faktorer inverkar på så sätt att man i ersättning för underhållsstöd enligt uppskattning kommer att driva in 43 procent av beloppet underhållsstöd som skall ersättas, vilket betyder att indrivningen blir cirka 3 procentenheter effektivare. Uppskattningen beaktar att preskriptionen av underhållsstödsfordringar å sin sida i mindre

grad ger upphov till minskning av beloppet som drivs in som ersättning för underhållsstöd. Men å andra sidan avförs en mindre mängd av underhållsstödsfordringarna på grund av ansökningar om befrielse än för närvarande.

Underhållsstödsutgifterna minskar dessutom därför att stödet erläggs endast fram till den dag då rätten till stödet upphör och inte till slutet av kalendermånaden.

3.2. Verkningar i fråga om organisation och personal

Ökningen av antalet barn som får underhållsstöd under de senaste åren har också ökat antalet uppgifter i samband med underhållstryggheten. Resurserna för skötseln av uppgifterna i kommunerna är dock i huvudsak på samma nivå som tidigare. De föreslagna ändringarna minskar arbetsmängden något. Detta leder dock inte till ett behov att minska personalen. Däremot kan de nuvarande resurserna utnyttjas effektivare bl.a. genom att rikta dem till effektivisering av indrivningen.

4. Beredningen av propositionen och remissutlåtanden

Propositionen har inledningsvis beretts i en arbetsgrupp för trygghandling av underhåll för barn som har tillsatts av social- och hälsovårdsministeriet. Utkastet till propositionen ingick som bilaga till arbetsgruppens promemoria (Social- och hälsovårdsministeriet 1995:20). Utlåtanden om utkastet har givits av justitieministeriet, inrikesministeriet, Finlands Kommunförbund, Centralförbundet för Socialskydd rf, Yksinhuoltajien ja yhteishuoltajien liitto ry, Elatusvelvollisten Liitto ry, Jyväskylä stads underhållstrygghetsbyrå, Helsingfors exekutionsverk och KT-Datacentralen. Beredningen har slutförts som tjänsteuppdrag vid social- och hälsovårdsministeriet. Vid beredning har anmärkningarna i utlåtandena beträffande propositionens detaljer beaktats i mån av möjlighet.

DETALJMOTIVERING

1. Lagförslagen

1.1. Lagen om underhållsrygghet

1 kap. Allmänna stadganden

1 §. Lagens syfte och tillämpningsområde. Enligt 1 mom. är syftet med lagen att trygga underhållet för barn under 18 år som är bosatt i Finland. Åtgärderna skall vara utbetalning av underhållsstöd och indrivning av underhållsbidrag samt åtgärder för att fastställa och ändra underhållsbidraget. Om dessa åtgärder stadgas närmare i 24 §.

Den gällande lagens territoriella utsträckning bestäms i förutsättningarna för erläggande av underhållsstöd som ingår i 7 §. Enligt huvudregeln är en förutsättning för erläggande av underhållsstöd att barnet har hemort i Finland enligt den upphävda lagen om befolkningsböcker (141/69). I avvikelse från huvudregeln kan stödet betalas då barnet är bosatt utomlands därför att föräldern eller vårdnadshavaren eller dennes make är anställd hos finska staten eller tjänstgör på finskt fartyg eller studerar vid en högskola eller någon annan läroanstalt utomlands.

I 2 mom. stadgas att barnets boende i Finland bestäms enligt lagen om hemkommun (201/94). Lagen om hemkommun innehåller exaktare och mer täckande stadganden om hur hemkommunen bestäms än den upphävda lagen om befolkningsböcker. Därför behövs det inte några kompletterande stadganden om bosättning utomlands.

I 5 § lagen om hemkommun stadgas om hur en persons hemkommun bestäms vid utflyttning ur landet. Enligt 1 mom. var en person som bosatt sig utomlands för längre tid än ett år inte hemkommun i Finland. Han kan dock ha hemkommun i Finland, om han med hänsyn till sina levnadsförhållanden har fastare anknytning till Finland än till det land han bor i. I motiveringen till lagförslaget (RP 104/1993) konstateras att en utredning om personen med hänsyn till sina levnadsförhållanden har fastare anknytning till Finland än till ett land han bor i, skall göras i varje enskilt fall, och att det i allmänhet är enklare för en finsk medborgare att påvisa att en sådan anknytning finns. Enligt motiveringen kan en sådan situation uppstå t.ex. när en person vistas utomlands längre än ett

år på grund av en visstidsanställning eller studier och återvänder därefter omedelbart till Finland. Hemkommunen kan i allmänhet inte längre anses vara i Finland när en person är oavbrutet bosatt utomlands under en längre tid. I praktiken kan gränsen vara t.ex. tre år. I 5 § 2 mom. stadgas att en finsk medborgare som har bosatt sig utomlands är anställd hos finska staten vid en diplomatisk eller någon annan jämförbar beskickning eller är i utvecklingssamarbetsuppgifter eller missionsarbete och hans familjemedlemmar fortfarande har hemkommun i Finland.

En folkbokföringsmyndighets avgöranden om en persons hemkommun binder inte juridiskt myndigheterna inom andra förvaltningsområden. Varje myndighet kan självständigt avgöra saken med tillämpning av lagen om hemkommun. Anteckningarna i befolkningsböckerna har dock en styrande verkan på andra myndigheters verksamhet, vilket bl.a. beror på den offentliga tillförlitlighet beträffande uppgifterna i befolkningsdatasystemet.

2 §. Definitioner. Paragrafen innehåller förslag till definitioner på de viktigaste begreppen med tanke på tillämpningen av lagen, dvs. underhållsbidrag, underhållsskyldig och underhållsstöd. Definitionen av underhållsbidrag är av betydelse närmast då man måste bedöma om en handling som gäller betalning av underhållsbidrag är sådan att underhållsstöd kan beviljas på grundval av den. I den gällande lagen har underhållsbidrag definierats så att definitionen endast täcker underhållsbidrag som fastställts med stöd av finsk lag. I praktiken har underhållsstöd regelmässigt också beviljats på grundval av utomlands fastställda underhållsbidragsbeslut. Enligt 2 punkten skall ett utländskt underhållsbidragsbeslut först och främst jämföras med ett beslut som fattats i Finland, när det är verkställbart i Finland. Dessutom skall ett utländskt beslut duga som för beviljande av underhållsstöd när det inte är verkställbart i Finland, men är verkställbart i den främmande stat där den underhållsskyldige har hemort och där indrivningen av underhållsbidraget med största sannolikhet skall äga rum. Med officiell handling (acte authentique) avses handlingar som nämns i 50 artikeln i Luganokonventionen och i 14 § lagen om erkännande och

verkställighet av utomlands givet beslut angående underhållsbidrag (370/83).

3 §. *Verkställighet.* Enligt 5 § 1 mom. i gällande lag handhas åligganden som avses i lagen i kommunen av socialnämnden. Enligt 6 § socialvårdslagen (710/82) sköts verkställigheten av socialvården av ett kollegialt organ. I det föreslagna 1 mom. hänvisas till 6 § socialvårdslagen. I de övriga stadgandena i lagförslaget används benämningen organ för det organ som handhar verkställigheten av lagen.

Enligt gällande lags 5 § 2 mom. sköts uppgifterna som ankommer på socialnämnden av socialnämnden i den kommun där barnets förmyndare har hemort, eller, om denne inte har hand om barnet, där barnet är bosatt. Frågan om när barnet är i sin förmyndares, som i allmänhet också är barnets vårdnadshavare, vårdnad har gett upphov till tolkningsproblem. Frågan har varit aktuell framförallt i fall då barnet faktiskt är i en annan person än vårdnadshavarens vård, eller när det självständigt har flyttat till en annan kommun än den kommun där dess vårdnadshavare är bosatt. För att minska på tolkningsproblemen föreslås ett stadgande i 2 mom. om att verkställigheten av lagen hör till organet i den kommun där barnet enligt lagen om hemkommun har hemkommun. Enligt lagen om hemkommun bestäms barnets hemkommun självständigt och är inte nödvändigtvis samma som vårdnadshavarens hemkommun.

4 §. *Statsandel.* För verksamhet enligt lagförslaget skall kommunen liksom för närvarande få statsandel med stöd av lagen om planering av statsandel för social- och hälsovården (733/92).

2 kap. Rätt till underhållsstöd

5 §. *Förutsättningar för erläggande av underhållsstöd.* Grunderna för beviljande av underhållsstöd finns i 6 § i den gällande lagen. Alla grunder som nämns där skall enligt förslaget i sak bevaras oförändrade.

Enligt 3 punkten skall underhållsstöd betalas endast om underhållsbidraget inte har kunnat fastställas samtidigt med faderskapet. Avsikten är att stadgandet tillämpas endast i situationer då det varit juridiskt omöjligt att fastställa underhållsbidraget samtidigt som faderskapet. Situationen uppstår när talan angående faderskap samtidigt har förts mot fler än en man. Underhållsbidraget kan fast-

ställas först när faderskapet har fastställts genom ett lagakraftvunnet beslut. Men om barnets föräldrar däremot har bött tillsammans, och underhållsbidraget inte därför har fastställts i samband med fastställandet av faderskapet, kan underhållsstöd inte erläggas på basis av 3 punkten om föräldrarna senare flyttar isär, även om det sker inom sex månader från fastställandet av faderskapet.

Enligt 4 punkten skall underhållsstöd betalas bl.a. när underhållsbidrag har fastställts till ett mindre belopp än underhållsstödet enligt 7 § på grund av den underhållsskyldiges bristfälliga försörjningsförmåga. Avsikten är att stödet skall betalas på basis av stadgandet under förutsättning att underhållsbidragets belopp vid tidpunkten för fastställandet varit mindre än det dåvarande underhållsstödet. Detta skall också gälla underhållsbidrag som har fastställts innan lagen trädde i kraft. Om detta stadgas särskilt i 32 § som gäller övergångsstadganden.

Avsikten är att 4 punkten också skall tillämpas på utländska beslut när underhållsbidraget enligt tillgänglig utredning har fastställts till ett lägre belopp än underhållsbidraget, t.ex. på grund av skillnaden mellan levnadsstandarden i de två länderna. I så fall kan det naturligt nog inte förutsättas att det särskilt i beslutet skall nämnas vad som är orsaken till att underhållsbidraget är mindre än underhållsstödet som betalas i Finland.

6 §. *Hinder för erläggande av underhållsstöd.* I denna paragraf stadgas om när det finns hinder för erläggande av underhållsstöd, trots att någon av förutsättningarna för erläggande av underhållsstöd som nämns i 5 § föreligger.

Enligt 1 mom. 1 punkten är det ett hinder för utbetalningen om barnet bor tillsammans med den underhållsskyldige eller en sådan förälder för vilken underhållsbidrag inte har fastställts på grund av att han är insolvent. Utbetalningen av underhållsstöd i dessa situationer är inte grundad, eftersom en förälder som bor i samma hushåll som barnet i allmänhet sörjer för barnets faktiska underhåll om han har ekonomiska möjligheter till det. Om det inte finns sådana möjligheter, har föräldern möjlighet att få utkomststöd, varvid barnet beaktas som en familjemedlem när behovet och beloppet av utkomststödet bestäms. Stadgandet motsvarar i sak 7 § 2 punkten i den gällande lagen.

Barnet har efter föräldrarnas död rätt till bl.a. familjepension som ersätter det under-

håll som saknas. Därför stadgas i 1 mom. 2 punkten att underhållsstöd inte betalas om den underhållsskyldige eller en förälder, vars underhållsskyldighet inte har fastställts, har dött. Stadgandet motsvarar i sak den gällande lagens 7 § 3 punkten enligt vilken en förutsättning för utbetalning av underhållsstöd är att den underhållsskyldige lever. Den som lyfter underhållsstödet skall i princip visa att den underhållsskyldige lever, vilket ibland kan vara omöjligt särskilt om den underhållsskyldige vistas utomlands. Det föreslagna stadgandet betyder att organet med stöd av detta kan dra in utbetalningen av underhållsstöd först när det finns tillförlitlig uppgift om den underhållsskyldiges död.

För närvarande har alla utom äktenskapet födda barn vars faderskap inte har fastställts rätt att få underhållsstöd till 18 års ålder. Detsamma gäller alla barn som är berättigade till underhållsstöd i vilkas underhållsbidragsbeslut inte särskilt konstateras att föräldrarnas plikt att betala underhållsbidrag upphör om barnet självt kan försörja sig. Om det däremot finns ett sådant förbehåll i underhållsbidragsbeslutet, och barnet kan försörja sig självt, betalas inte underhållsstöd. Enligt förslaget stadgas i 1 mom. 3 punkten att underhållsstöd aldrig erlaggs om barnet kan försörja sig självt.

Enligt gällande lag betalas inte underhållsstöd om barnet har omhändertagits av socialnämnden och placerats i vård utom hemmet. Underhållsstödet erlaggs däremot om barnet på kommunens bekostnad annars är placerat i anstalts- eller familjevård. Denna avvikelse skall enligt förslaget avskaffas genom stadgandet i 2 mom. Avsikten är att utbetalningen av underhållsstöd avbryts för den tid under vilken barnet är placerat utanför hemmet på sagda sätt, om längden på placeringen är minst en hel kalendermånad. Om placeringen börjar eller upphör mitt under kalendermånaden, betalas underhållsstödet också för en sådan månad.

3 kap. Underhållsstödets belopp

7 §. *Fullt underhållsstöd.* Enligt 1 mom. skall fullt underhållsstöd vara lika stort för alla mottagare. Vårdnanshavarens äktenskap eller förhållanden av äktenskaplig natur skall inte längre påverka underhållsstödets belopp. Underhållsstödets belopp skall vara 637 mark per barn och underhållsskyldig och

motsvara det nuvarande icke nedsatta underhållsstödet.

Enligt 2 mom. skall underhållsstödet fortsättningsvis vara bundet till levnadskostnadsindex på det sätt som stadgas i lagen om vissa underhållsbidrags bindande vid levnadskostnaderna (660/66).

8 §. *Underhållsstöd som inte är fullt.* I denna paragraf intas täckande stadganden om när det månatliga underhållsstödet är mindre än fullt underhållsstöd.

I 1 mom. stadgas om utbetalningen av skillnaden mellan underhållsstödet och underhållsbidraget. Stadgandet motsvarar den gällande lagens 9 § 1 mom. Om underhållsbidraget har fastställts till ett belopp som är mindre än underhållsstödet på grund av den underhållsskyldiges bristande betalningsförmåga, betalas skillnaden mellan fullt underhållsstöd och det fastställda underhållsbidraget i underhållsstöd. Underhållsstöd som betalas på denna grund skall inte ersättas, vilket innebär att kommunen inte kan kräva att den underhållsskyldige ersätter det. Om den underhållsskyldige i ett sådant fall har försummat att betala det fastställda underhållsbidraget, skall barnet naturligtvis ha rätt att få underhållsstöd för denna del i enlighet med 5 § 1 punkten, varvid stödets sammanlagda belopp per månad motsvarar det fulla underhållsstödets belopp. Kommunen skall ha rätt att av den underhållsskyldige driva in den andel som svarar mot underhållsbidraget för ersättning av det erlagda underhållsstödet. Om rätten att driva in underhållsbidrag stadgas i 15 §.

I 2 mom. stadgas om när underhållsstöd utbetalas endast till det fastställda underhållsbidragets belopp även om det är mindre än fullt underhållsstöd. Detta förfarande tillämpas när underhållsbidraget är mindre än underhållsstödet av någon annan anledning än den som anges i 1 mom. Underhållsbidraget kan ha fastställts till ett mindre belopp än stödet t.ex. därför att den förälder som inte bor med barnet träffar barnet och håller det hos sig mer än vad som är vanligt. En orsak kan också vara att barnet delvis kan försörja sig självt.

Enligt förslaget betalas stödet till samma belopp som underhållsbidraget också när detta i tiden har fastställts till samma belopp som det dåvarande underhållsstödet, men beloppet har blivit lägre än underhållsstödet på grund av index- och eventuella nivåförhöjningar. För att underhållsstödet skall kun-

na betalas till sitt fulla belopp, skall underhållsbidragets belopp höjas till minst underhållsbidragets nivå. Om det inte på grund av den underhållsskyldiges ekonomiska situation är möjligt att höja underhållsbidraget, behövs ett nytt underhållsavtal eller nytt domstolsbeslut i vilket det konstateras att det låga underhållsbidraget beror på att den underhållsskyldige inte anses förmå betala ett högre underhållsbidrag. I så fall betalas underhållsstöd enligt 1 mom. på så sätt att barnet månatligen får ett belopp som motsvarar fullt underhållsstöd till sitt underhåll.

Om den underhållsskyldige delvis har betalt underhållsbidrag för den månad då underhållsstödet beviljades eller för tid före det, skall ett belopp som motsvarar dessa utbetalningar enligt 3 mom. dras av från stödraterna som skall erläggas på samma sätt som enligt gällande lag.

För tydlighetens skull stadgas det i 3 mom. att också militärunderstöd som beviljas med stöd av 13 § militärunderstöds-lagen (781/93) dras av från underhållsstödets belopp. Enligt detta stadgande betalas till ett sådant minderårigt barn, till vars underhåll den värnpliktige på grund av domstols utslag eller av socialnämnden fastställt skriftligt avtal månatligen är skyldig att bidra, såvida barnet inte är i den värnpliktiges omvårdnad, som militärstöd ett i nämnda utslag eller avtal fastställt belopp, om den värnpliktige inte kan betala det av egna inkomster eller tillgångar. Militärunderstödet betalas från ingången av den månad under vilken det har sökts, till utgången av den kalendermånad under vilken den värnpliktige har hemförlovats. Att militärunderstödet dras av från underhållsstödet kan i praktiken betyda att underhållsstödet inte alls betalas ut eftersom militärunderstödet i allmänhet är minst lika stort som underhållsstödet.

Om rätten till underhållsstöd upphör mitt under en kalendermånad, är underhållsstödets belopp mindre än fullt stöd därför att stödet enligt 4 mom. erlaggs endast fram till den dag då rätten till stödet upphör. Stadgandet är kopplat till 12 § där det preciseras när rätten till underhållsstödet upphör.

4 kap. Ansökan om samt beviljande och utbetalning av underhållsstöd

9 §. *Ansökan om och beviljande av underhållsstöd.* I 1 mom. stadgas om vem som

kan söka underhållsstöd. Rätt att anhängig-göra en ansöknings har barnets vårdnadshavare, förmyndare och god man. Avsikten är att om barnets föräldrar eller andra personer har gemensam vårdnad om barnet, skall den vårdnadshavare som barnet bor hos göra ansökan. Ansökan skall också kunna göras av en annan person som har den faktiska vårdnaden om barnet utan att vara barnets rättsliga vårdnadshavare. Nytt i jämförelse med gällande regelverk är att ansökan också kan göras av barnet självt om det har fyllt 15 år och bor självständigt.

Tanken att den underhållsskyldige skall ha rätt att söka underhållsstöd har också behandlats. Utbetalning av underhållsstöd är många gånger i den underhållsskyldiges intresse, eftersom han har möjlighet att befria sig från att erlægga underhållsbidrag till den del som kommunen betalar underhållsstöd. Möjlighet till detta finns inte, om barnets vårdnadshavare inte söker underhållsstöd, utan använder sin rätt att driva in underhållsbidragen självständigt i utsökningsväg. Praktiska skäl talar dock för att rätten att söka underhållsstöd inte skall utvidgas till den underhållsskyldige. Underhållsstödssystemet förutsätter vårdnadshavarens medverkan, som kanske uteblir om initiativet till att underhållsstödet skall utbetalas kommer från den underhållsskyldige. Hos vårdnadshavaren finns t.ex. verkställighetshandlingen som indrivningen av underhållsbidrag grundar sig på. Det är också principiellt sett betänkligt om rätten att driva in underhållsbidrag mot vårdnadshavarens vilja överförs till det kommunala organet, vilket skulle vara möjligt om underhållsstöd beviljades på den underhållsskyldiges ansökan.

Beviljandet av underhållsstöd på grund av försummelse att betala underhållsbidrag påverkar den underhållsskyldiges rättsliga ställning i sådan grad att han borde beredas tillfälle att bli hörd på grund av ansökan. Barnets fördel kräver däremot att stödet kan utbetalas inom rimlig tid från ansökan. Enligt 2 mom. skall huvudregeln vara att den underhållsskyldige skall höras, men att underhållsstödet undantagsvis också kan beviljas utan att den underhållsskyldige hörs. Det kommer i fråga när den underhållsskyldiges vistelseort är okänd. Ansökan om underhållsstöd behöver inte delges som mellanhandsdelgivning. Att inte bli hörd i saken äventyrar inte i nämnvärd grad den underhållsskyldiges fördel, eftersom under-

hållsbidrag i allmänhet inte kan drivas in av en underhållsskyldig vars vistelseort är okänd. När underhållsstöd har beviljats utan att den underhållsskyldige har blivit hörd, skall den underhållsskyldige informeras om detta så snart som möjligt. Beviljande av underhållsstöd utan att den underhållsskyldige blir hörd skall inte längre förutsätta att barnet saknar underhåll eller riskerar att bli utan underhåll.

10 §. Den som lyfter underhållsstödet. Enligt huvudregeln skall underhållsstödet betalas till den som söker stödet. När barnets fördel kräver kan stödet betalas till en annan person som organet finner lämplig och som enligt 9 § har rätt att söka stödet. Det betyder att stödet kan betalas också till ett barn som fyllt 15 år och bor självständigt.

Organet är skyldigt att höra den som tidigare lyft stödet innan beslutet om att betala stödet till en annan person fattas. Om detta stadgas för säkerhets skull i 2 mom. trots att skyldigheten att höra också kan härledas från 15 § lagen om förvaltningsförfarande (598/82).

11 §. Delgivning av beslut om underhållsstöd. Avsikten med det särskilda stadgandet om delgivningen av beslut om underhållsstöd är att betona partens rätt att utan dröjsmål få kännedom om ett beslut som gäller hans fördel, rätt eller skyldighet. Beslutet kan gälla beviljande och indragning av stödet, ändring av stödets belopp, byte av den som lyfter stödet, återkrav hos den som lyft stödet eller befrielse från underhållsstodsskuld. På delgivningen tillämpas socialvårdslagens 45 § 3 mom. Enligt paragrafen kan ett beslut av en tjänsteinnehavare som är underställd organet delges i tjänstebrev per post, och delgivningen anses ha ägt rum den sjunde dagen efter postningsdagen. I övrigt tillämpas lagen om delgivning i förvaltningsärenden (232/66). Paragrafen motsvarar 17 § i den gällande lagen.

12 §. Påbörjande och avslutande av utbetalningen av underhållsstöd. Enligt 1 mom. beviljas underhållsstöd enligt huvudregeln från ansökningsmånadens början och av särskilda skäl högst tre månader retroaktivt liksom för närvarande. Ett särskilt skäl kan t.ex. vara att domen angående underhållsbidraget dröjer eller att den sökande har en grundad orsak att lita på att den underhållsskyldige betalar underhållsbidraget trots förseningen. Den sökandes ekonomiska och andra omständigheter kan också vara av be-

tydelse när man överväger om att betala underhållsstöd retroaktivt.

Förutsättningarna för utbetalning av underhållsstöd måste finnas i början av den månad för vilken stödet börjar erläggas. T.ex. till barn utom äktenskap börjar underhållsstödet utbetalas tidigast från månaden efter barnets födelse. Stöd som grundar sig på försummelse kan betalas tidigast från början av den månad som följer efter den månad då skyldigheten att betala underhållsbidrag har börjat. Stödet kan naturligtvis inte heller betalas för en månad om det i början av månaden har funnits något av de hinder för utbetalning som nämns i 6 §.

Enligt gällande lags 14 § 2 mom. upphör utbetalningen av underhållsstöd enligt huvudregeln i slutet av den månad då barnet fyller 18 år. Förälderns skyldighet att betala underhållsbidrag upphör redan den dag då barnet fyller 18 år. Stöd som betalas på grund av försummelse betalas alltså under den sista månaden delvis som stöd som inte skall ersättas, eftersom underhållsbidrag inte kan drivas in för tid under vilken det inte längre förfaller till betalning. Om underhållsskyldigheten däremot upphör enligt avtal eller dom innan barnet fyller 18 år, upphör också utbetalningen av underhållsstöd redan samma dag. Det kan gälla t.ex. underhållsbidrag som av någon orsak endast fastställts för en viss tid. Av den gällande lagen framgår inte när utbetalningen av underhållsstöd upphör om skyldigheten att betala underhållsbidrag upphör direkt med stöd av lag innan barnet har fyllt 18 år. Situationen kan uppstå t.ex. om barnet eller den underhållsskyldige dör.

Avsikten med 2 mom. är att förtydliga och förenhetliga reglerna som gäller indragning av utbetalningen av underhållsstöd. Underhållsstöd skall i alla fall betalas högst till den dag då barnet fyller 18 år, om det inte före det har skett sådana förändringar i omständigheterna som inverkar på utbetalningen av stödet att utbetalningen avbryts. Om kontroll av underhållsstöd på grund av förändringar i omständigheterna och indragning av underhållsstöd stadgas i 14 §.

13 §. Betalningstidpunkt och betalningsätt. Enligt 1 mom. är betalningstidpunkten densamma som enligt 18 § i den gällande lagen. Enligt förslaget skall betalningsättet förenhetligas så att det motsvarar betalningen av andra förmåner som betalas till barnfamiljer liksom barnbidrag och hem-

vårdsstöd. Förmånen betalas till det konto i en penninginrättning i Finland som mottagaren uppger. Om den som lyfter underhållsstödet vill att underhållsstödet vidarebefordras från penninginrättningen i Finland till ett annat land, måste han själv ordna det och själv svara för kostnaderna.

I 2 mom. stadgas om avvikande betalningstidpunkt och -sätt. Med situationer när det inte är möjligt att betala stödet till ett konto avses t.ex. hinder för normal betalningsrörelse vid bankstrejk. Ett särskilt skäl är t.ex. när ett fel eller annan störning uppstått vid inbetalningen. Om underhållsstödet betalas på annat sätt än det som nämns i 1 mom., måste stödraten lyftas inom sex kalendermånader. I annat fall förlorar mottagaren stödet enligt huvudregeln. Enligt den gällande lagens 18 § 2 mom. kan den som lyfter stödet förlora det om det inte har lyfts inom tre månader från det att det kan lyftas.

Om en enskild underhållsstödsrat är mindre än 30 mark skall den enligt 3 mom. inte utbetalas. På så sätt undviker man arbete och kostnader som orsakas av utbetalning av små underhållsstödsrater.

14 §. Kontroll av underhållsstödet. I 1 mom. stadgas om kontroll av förutsättningarna för utbetalningen av underhållsstödet och indragning av underhållsstödet eller ändring av beloppet på grund av förändrade omständigheter.

De gällande reglerna leder till att utbetalning av underhållsstöd som grundar sig på försummelse kan fortsätta år efter år tills alla till betalning förfallna underhållsbidrag har blivit ersatta. Detta sker också när man av den underhållsskyldige regelbundet kan driva in minst ett belopp som motsvarar det underhållsbidrag som månatligen förfaller till betalning.

Enligt 2 mom. kan utbetalningen av underhållsstöd dras in om det är troligt att man i framtiden kan driva in ett belopp som minst motsvarar underhållsbidragets månadsrat av den underhållsskyldige. Avsikten är att organet när det finner det lämpligt kan dra in utbetalningen av underhållsstödet när indrivningen har givit resultat under flera månader på det sätt som avses ovan, och det inte finns skäl att anta att situationen kommer att förändras under de närmaste månaderna. Det saknar betydelse om betalningarna flyter in genom utsökning eller om den underhållsskyldige sköter dem frivilligt. Barnet har naturligtvis rätt att på nytt få underhållsstöd,

om underhållsbidragen som drivs in av den underhållsskyldige inte är tillräckliga för att motsvara underhållsbidragets månadsrat.

Även om utbetalningen av underhållsstödet upphör, kvarstår med stöd av 15 § 2 mom. kommunens rätt och skyldighet att driva in underhållsbidrag så länge som det finns underhållsstödsfordran som skall ersättas. På fördelningen av de indrivna medlen tillämpas 18 §, vilket innebär att som ersättning för barnets fordran regelbundet redovisas minst en andel som motsvarar det månatligen till betalning förfallande underhållsbidraget av de medel som drivs in av den underhållsskyldige.

3 mom. motsvarar 16 § 2 mom. i den gällande lagen. Avsikten är att den skall minska möjligheterna att missbruka stödet i situationer där barnets mor har motsatt sig en utredning av faderskapet endast för att få underhållsstöd, trots att barnets biologiska far egentligen deltar i barnets underhåll.

5 kap. Indrivning av underhållsbidrag

15 §. Rätt att driva in underhållsbidrag. Enligt förslaget skall här stadgas om alla normer i anslutning till rätten att driva in underhållsbidrag som ingår i den gällande lagens 19, 20 och 24 §§. Det sakliga innehållet i paragraferna ändras i huvuddrag inte.

Enligt 1 mom. inverkar inte beviljandet av underhållsstöd på skyldigheten att betala underhållsbidrag. Organet har rätt att få den del av underhållsbidraget som motsvarar det utbetalda underhållsstödet. Barnet har rätt att få den del av underhållsbidraget som överstiger underhållsstödet.

Enligt 2 mom. övergår den uteslutande rätten till indrivningen av alla obetalda underhållsbidrag på organet efter att underhållsstödet har beviljats på grund av försummelse att betala underhållsbidrag. Denna rätt kvarstår hos organet tills man av den underhållsskyldige har drivit in alla betalda underhållsstöd, för vilka ersättningsskyldigheten inte har preskriberats enligt 16 § eller för vilka han inte i enlighet med 20 § har befriats från ersättningsskyldigheten. Med organets uteslutande rätt till indrivning avses att organet också är skyldigt att driva in alla obetalda underhållsbidrag på det sätt som närmare stadgas i 17 §.

I 3 mom. stadgas om vilken kommuns

organ som indrivningsrätten ankommer på när underhållsstöd har betalats under olika tidsperioder av fler än en kommun. Indrivningsrätten hör till den kommuns organ som sist har beviljat underhållsstöd. Stadgandet motsvarar i huvudsak den gällande lagens 24 §. Det föreslagna stadgandet avviker från det gällande genom att indrivningsrätten och samtidigt understödshandlingarna skall överföras på den nya hemkommunen också när underhållsstöd har betalats av annan orsak än försummelse av underhållsbidrag i den föregående kommunen, t.ex. med stöd av ett tidsbegränsat avtal eller ett s.k. nollavtal.

16 §. *Preskription av underhållsstödfordran.* Av de orsaker som den allmänna motiveringen redogör för skall preskriptionstiden för en underhållsstödsfordran bli fem år räknat från utgången av det år då stödet erlades. Underhållsstödsfordran avskrivs vid utgången av det femte kalenderåret. Det går t.ex. inte att driva in underhållsbidrag av den underhållsskyldige 1998 som ersättning för underhållsstöd som har erlagts 1992.

Om det har ställts en pant som säkerhet för underhållsstödsfordran, kan denna säkerhet dock enligt 2 mom. användas till fordran också efter preskriptionstiden. Även om utsökning har förrättas före preskriptionen, eller underhållsstödsfordran har bevakats i konkurs eller i samband med offentlig stämning för fordringsägarna, kan underhållsstödsfordran drivas in av den utmäta, de till konkursen överlättna eller de medel som vid offentlig stämning anmälda fordringar skall betalas med.

17 §. *Indrivning av underhållsbidrag i utsvkningsväg.* Organet ansvarar för indrivningen av underhållsbidraget utöver den egna underhållsstödsfordran också för den del av underhållsbidraget som tillkommer barnet. Det innebär att det är motiverat att förpliktelsen att vidta indrivningsåtgärder är jämförelsevis stark. Enligt 22 § 1 mom. i den gällande lagen skall utsvkningsåtgärder för indrivning av underhållsstöd vidtas omedelbart, om inte den underhållsskyldige för minst en månad efter den utsatta tidsfristen har betalat till betalning förfallna underhållsbidrag, eller ställt en godtagbar säkerhet för dem.

Paragrafen motsvarar i huvudsak de gällande reglerna. Organet skall bestämma en rimlig tidsfrist för den underhållsskyldige att betala de till betalning förfallna underhållsbidragen. Vid bedömningen av vad som är

en rimlig tidsfrist kan högst en månad fortsättningsvis vara utgångspunkten, men också en längre tidsfrist kan komma i fråga av särskilda skäl.

Organet skall inte vidta utsvkningsåtgärder, om den underhållsskyldige i tillräcklig grad frivilligt börjar erlagga underhållsbidrag. I tillräcklig grad kan anses vara att den underhållsskyldige regelbundet månatligen betalar minst det belopp som motsvarar det underhållsbidrag som förfaller till betalning. Dessutom skall han åtminstone i någon grad avkorta underhållsbidragsskuld som förfallit till betalning tidigare. Om den frivilliga betalningen försenas eller det uppstår andra störningar, skall indrivning i utsvkningsväg förrättas omedelbart.

Indrivning genom utmätning behöver inte heller förrättas när det är uppenbart att den inte leder till resultat. Att indrivningen inte leder till resultat kan anses vara uppenbart t.ex. när man vet att den underhållsskyldige lever på utkomststöd.

18 §. *Fördelning av indrivna medel mellan mottagaren av underhållsbidrag och kommunen.* Här stadgas i vilken ordning medel som drivits in av den underhållsskyldige fördelas mellan barnets underhållsbidragsfordran och ersättningen för det underhållsstöd som erlagts av kommunen. Enligt 23 § i den gällande lagen erläggs av de hos den underhållsskyldige indrivna underhållsbidragsbeloppen till den som har rätt att lyfta underhållsbidraget, först den del av de till betalning förfallna underhållsbidragen som överstiger beloppet utbetalda underhållsstödsrater. Resten av de influtna medlen används till ersättning av utbetalda underhållsstödsrater. Enligt 23 § i den gällande lagen har barnets fordran alltid företräde i förhållande till kommunens fordran, och det saknar betydelse för hur länge sedan barnets fordran har förfallit till betalning. Den s.k. treårsregeln som begränsar utmätning av lön och pension i 4 kap. 6 § 4 mom. utsvkningslagen innebär dock en avvikelse från den gällande fördelningsregeln i 23 § lagen om tryggnad av underhåll för barn. Underhållsbidrag får inte utmätas av lön och pension, om underhållsbidraget har förfallit till betalning för över tre år sedan. Har kommunens underhållsbidragsfordran förfallit till betalning mindre än tre år innan utmätningen verkställdes, har den förmånsrätt för en barnet tillkommande fordran som är äldre än tre år.

Reglerna som gäller fördelningen av indrivna medel skall totalrevideras enligt förslaget. Den inledande satsen innebär att den underhållsskyldige inte har rätt att själv bestämma vilket månadsunderhållsbidrag hans eventuella frivilliga betalningar gäller, om kommunen driver in underhållsbidrag av honom efter det att underhållstöd har beviljats på grund av försummelse. Med andra ord viker den s.k. optionsrätten som framgår av 9 kap. 5 § handelsbalken som under den tid under vilken kommunen har rätt att driva in underhållsbidrag därför att barnet har fått underhållsstöd på grund av försummelsen av betalningen av underhållsbidrag. I praktiken har optionsrätten utnyttjats ytterst sällan. Att slopa optionsrätten i de aktuella situationerna är dock motiverat, eftersom den ger den underhållsskyldige en möjlighet att rikta sina betalningar på så sätt att indrivningen av underhållsbidrag i sin helhet försvåras. Om användningen av optionsrätt blir vanlig, orsakar det dessutom betydande svårigheter för uppföljningen av indrivningen och fördelningen av de indrivna medlen.

Enligt 1 mom. skall den ordning bestämmas i vilken varje underhållsbidragsrat som erhålls av den underhållsskyldige skall redovisas som ersättning för barnets underhållsbidragsfordran och kommunens underhållsstödsfordran. Med barnets fordran avses det belopp, som motsvarar det belopp som barnet inte har fått i underhållsbidrag.

Enligt 1 punkten skall först en sådan barnet tillkommande fordran täckas som det förflutit högst ett år sedan den förfallit till betalning. Hänvisningen till 4 § lagen om den ordning i vilken borgenärer skall få betalning (1578/92) innebär att tidsfristen på ett år skall räknas från den dag då utmätningen förrättades om fordran har indrivits genom utmätning. Till denna del överensstämmer regeln med gällande praxis. Nytt i jämförelse med gällande regler är att tidsfristen på ett år också skall gälla den underhållsskyldiges frivilliga betalningar. Med frivilliga betalningar skall en sådan barnet tillkommande fordran täckas som har förfallit till betalning under det sista året innan organet har fått betalningen. En anvisning för hur tidsfristen skall räknas skall ingå i paragrafens 2 mom.

Efter det att fordran för ett år som nämns i 1 punkten har ersatts i sin helhet, skall indrivna medel enligt 2 punkten användas till ersättning för barnet tillkommande fordring-

ar som förfallit till betalning månaden underhållsstödet beviljades eller senare. Med månaden då stödet beviljades avses den månad från och med vilken stöd har börjat betalas enligt 12 §.

Finns det inte barnet tillkommande fordran som avses i 1 och 2 punkten, används de indrivna medlen enligt 3 punkten till att ersätta kommunens underhållsstödsfordran. På detta sätt förfars endast om medlen har drivits in innan underhållsstödsfordran har preskriberats enligt 16 §.

Återstår det medel som drivits in av den underhållsskyldige att fördela efter det att kommunens underhållsstödsfordran har ersatts i sin helhet eller på annat sätt avförts, skall enligt 4 punkten sådan barnet tillkommande fordran som har förfallit till betalning innan underhållsstödet beviljades täckas med dessa medel.

Fördelningsordningen för indrivna medel i 1 mom. skall följas i alla fall. Det skall inte ha någon betydelse om medlen som skall fördelas har erhållits genom utsökning eller som frivilliga betalningar av den underhållsskyldige. Om detta stadgas i 2 mom.

Utsökningslagens treårsregel skall fortsättningsvis inverka på så sätt, att medel som utmätts av lön eller pension inte skall kunna användas till ersättning av sådan underhållsbidrags- eller underhållsstödsfordran som har förfallit till betalning för över tre år sedan vid tidpunkten för utmätningens förrättande. För tydlighetens skull stadgas om detta i 3 mom. Med medel som influtit vid utmätning av lön skall barnet tillkommande fordran som avses i 2 punkten täckas endast om det har förflutit mindre än tre år sedan den har förfallit till betalning. Om det inte finns en sådan barnet tillkommande fordran, skall medel som influtit från utmätning av lön användas till ersättning av en sådan underhållsstödsfordran som har förfallit till betalning för mindre än tre år sedan, om en sådan underhållsstödsfordran återstår.

19 §. *Fördelning av indrivna medel mellan kommunerna.* I 2 mom. stadgas om hur medel som hör till ersättningen för underhållsstöd skall fördelas mellan ersättningen av underhållsstöd som betalats av olika kommuner. Ett motsvarande stadgande ingår 11 § i den gällande förordningen om tryggnad av underhåll för barn (182/77). Av det skäl som anges i den allmänna motiveringen föreslås att stadgandet skall tas in i lagen.

De medel som skall användas till ersättning av underhållsstöd skall liksom enligt gällande praxis fördelas av den kommun som sist beviljat underhållsstödet. De fördelas i proportion till de underhållsstödsrater som inte ersatts. För närvarande sker fördelningen enligt den proportion i vilken kommunerna har betalt underhållsstöd. Ändringen av fördelningsgrunden står i samband med förslaget om preskribering av underhållsstödsskulden. När de indrivna medlen fördelas mellan kommunerna är det inte ändamålsenligt att beakta underhållsstödsrater som har preskriberats eller avskrivits t.ex. därför att den underhållsskyldige har befriats från att ersätta dem.

20 §. *Underhållsbidrag indrivs inte som ersättning för underhållsstöd.* Enligt 21 § i den gällande lagen verkställs indrivning av underhållsbidrag som ersättning för underhållsstöd inte till den del försummelsen att betala underhållsbidrag föranletts av den underhållsskyldiges sjukdom, skada, arbetslöshet för vilken han själv inte bär ansvar, eller annan jämförbar orsak. Den underhållsskyldige har rätt att befria sig från stödskulden endast till den del som han har varit insolvent av ovannämnda skäl när försummelsen har ägt rum.

Grunderna enligt vilka den underhållsskyldige har rätt att befria sig från underhållsstödsskulden skall fortsättningsvis vara jämförelsevis stränga. Det är inte motiverat att de blir mildare eftersom underhållsstödsskulden i vilket fall som helst preskriberas inom en relativt kort tid. Paragrafen motsvarar 21 § i den gällande lagen med undantag av att orsakerna till insolvensen inte längre anges särskilt. Om den underhållsskyldige faktiskt har varit insolvent när underhållsbidraget förföll till betalning skall befrielse från stödskulden beviljas.

Kommunen har i egenskap av borgenär möjlighet att avstå från en underhållsstödsfordran också på andra grunder än de som nämns i lagen. Den kan enligt egen prövning bevilja befrielse från stödskulden också när försummelsen av underhållsbidraget har berott på någonting annat än den underhållsskyldiges insolvens. Avstående från en underhållsstödsfordran kan vara ändamålsenligt om det är uppenbart att indrivningen inte leder till resultat. En sådan situation kan bli aktuell bl.a. när den underhållsskyldige har visat sig vara varaktigt insolvent eller när han har dött och hans dödsbo saknar medel.

6 kap. Återkrav av underhållsstöd och underhållsbidrag

21 §. *Grunderna för återkrav.* I 1 mom. stadgas om de grunder enligt vilka underhållsstöd återkrävs av den som lyft stödet. Ett motsvarande stadgande finns i den gällande lagens 26 §. Den första grunden för återkrav skall vara att organet har utbetalt stödet utan grund eller till ett för stort belopp. Det saknar betydelse av vilken orsak den felaktiga utbetalningen har gjorts.

Den andra grunden skall vara att den som lyft underhållsstöd har tagit emot underhållsbidrag direkt av den underhållsskyldige under samma tid för vilken stöd har erlagts. Enligt den gällande lagen kan stödet återkrävas endast om den som lyft stödet har tagit emot underhållsbidrag direkt från den underhållsskyldige efter det att beslutet om beviljande av underhållsstöd har fattats. Det betyder att den som lyft stödet kunnat få både underhållsbidrag och underhållsstöd samtidigt under flera månader, särskilt om stödet har beviljats retroaktivt. Genom det nya stadgandet avhjälpes missförhållandet. Om en underhållsskyldig som har fått kännedom om att underhållsstöd har beviljats, betalar underhållsbidrag direkt till den som lyfter stödet efter beviljandet, strider hans förfarande mot 15 § 2 mom. Det betyder att han inte har uppfyllt sin lagenliga underhållsskyldighet, varför den ifrågavarande underhållsbidragsraten i princip kan drivas in av honom på nytt. Eftersom den som lyfter stödet ändå hade fått den ifrågavarande underhållsbidragsraten och underhållsstödet som betalades för samma tid, är det motiverat att i främsta hand återkräva underhållsstödet av den som lyft det.

Enligt 2 mom. skall stadgandena om återkrav av underhållsstöd också tillämpas på underhållsbidrag som drivits in av den underhållsskyldige och som utan grund utbetalats till en mottagare av underhållsstöd, trots att det hör till ersättningen för kommunens underhållsstödsfordran. Det återkrävda beloppet används till ersättning för underhållsstödsfordran. Ett belopp som motsvarar det utan grund betalda underhållsbidraget dras av från underhållsstödsskulden som skall drivas in av den underhållsskyldige, för att den underhållsskyldige inte på nytt måste betala samma underhållsbidragsrat som av honom oberoende skäl felaktigt har betalats till den som lyfter underhållsstöd. Detta för-

farande gäller även när utan grund utbetalt underhållsbidrag inte drivs in av mottagaren med stöd av 23 §.

22 §. *Verkställighet av återkrav.* Den som lyfter underhållsstöd skall givetvis ha möjlighet att frivilligt till organet återbetala stöd som betalats utan grund. I paragrafen stadgas om hur återkrav skall verkställas om återbetalningen inte sker frivilligt. Ett motsvarande stadgande finns i den gällande lagens 27 § 1 mom. Enligt 1 mom. skall kvittning mot i framtiden till betalning förfallande underhållsstödsrater fortsättningsvis vara den främsta återkravssättet. Förutsättningen för kvittningen skall vara att barnet är samma barn vars stöd har utbetalts utan grund och att det är samma person som för barnets räkning har lyft det utan grund utbetalda stödet. Stöd som betalats utan grund till ett visst barn kan drivas in genom kvittning mot ett annat barns underhållsstöd endast om den som lyfter stödet godkänner det.

Om det inte finns möjlighet till kvittning t.ex. därför att underhållsstöd inte längre erläggs till det ifrågavarande barnet, eller om man inte genom kvittning lyckas driva in allt stöd som betalats utan grund, kan den som lyft stödet genom ett beslut av organet åläggas att återbetala det utan grund utbetalda stödet till organet. Enligt 2 mom. kan ett lagakraftvunnet av organet fattat beslut angående återkrav verkställas på samma sätt som en lagakraftvunnen dom. Enligt den gällande lagen måste organet göra en ansökan angående återkravet till länsrätten. Först länsrättens beslut är verkställbart.

23 §. *Avstående från återkrav.* I denna paragraf stadgas om avstående från återkrav. Beslut om detta fattas av organet på ansökan av den som lyft stödet eller på eget initiativ - inte längre av länsrätten som för närvarande. Organets beslut kan överklagas i länsrätten.

Grunden för avstående från återkrav är främst återkravets oskälighet med hänsyn till den persons förhållanden som lyft stödet. Det skall närmast gälla oskälighet ur ekonomisk synvinkel, men också andra omständigheter kan leda till att återkravet i ett enskilt fall kan vara oskäligt. Att den som lyft stödet handlat i god tro är inte i sig ett hinder för återkrav, men det kan vara av betydelse när man bedömer återkravets oskälighet. Däremot kan man inte avstå från återkrav på grund av oskälighet, om den ogrundade ut-

betalningen har berott på att den som lyft stödet eller hans företrädare har förfarit svekligt. En annan grund för avstående från återkrav är att beloppet som skall drivas in är obetydligt. Grunden kan tillämpas t.ex. när rätten till underhållsstödet har upphört mitt i en kalendermånad, men organet inte har haft kännedom om detta när stödet har erlagts för denna månad.

7 kap. Särskilda stadganden

24 §. *Åtgärder för fastställande av underhållsskyldighet.* Ordnanget av det privatsrättsliga underhållsansvaret för barn hör till barnets föräldrars ansvar. Barntillsyningsmannen har dock i samband med talan om fastställande av faderskap rätt att kräva att också ett underhållsbidrag fastställs. Enligt 36 § i den gällande lagen har socialnämnden dessutom rätt att under vissa förutsättningar föra talan för att fastställa underhållsbidrag eller höja dess belopp.

I 1 mom. stadgas i enlighet med gällande lag om organets rätt att föra talan om fastställande av underhållsbidrag eller om att höja bidraget när barnet saknar eller löper fara att bli utan underhåll. Avsikten är att organet endast i undantagsfall skall använda sig av sin talerätt. Talan kan komma i fråga t.ex. när barnet saknar vårdnadshavare, eller när vårdnadshavaren av någon anledning inte självständigt kan sköta underhållsbidragsärendet.

Om barnet får underhållsstöd är det också i samhällets intresse att underhållsbidragets belopp så väl som möjligt motsvarar den underhållsskyldiges betalningsförmåga. Ett underhållsbidrag som är lägre än underhållsstödet ökar utgifterna för underhållsstöd, men detta kan vara fallet också när underhållsbidrages belopp klart överstiger den underhållsskyldiges betalningsförmåga. Om det månatliga underhållsbidraget t.ex. är 1 000 mark och man kan driva in endast arbetslöshetsskyddets barnförhöjning av den underhållsskyldige, betalas det i sin helhet till barnet som dessutom får den återstående delen av det månatligen till betalning förfallande underhållsbidraget i underhållsstöd. I dessa fall kan underhållsbidrag inte drivas in som ersättning för underhållsstödsfordran. I sista hand kan det bli samhället som svarar för underhållsstödsfordran, eftersom den underhållsskyldige under de förutsättningar som nämns i 20 § har rätt att få befrielse från

underhållsstödsskulden. Situationen förändras om underhållsbidragets månadsbelopp sänks så att det motsvarar den underhållsskyldiges betalningsförmåga. Också i detta fall erläggs månatligen det belopp till barnet som man lyckas driva in av den underhållsskyldige, men i underhållsstöd betalas endast skillnaden mellan fullt underhållsstöd och det fattsställda underhållsbidraget. Stödet skall inte ersättas, vilket innebär att det inte uppstår någon underhållsstödsskuld. Till denna del sparar man också genom att behandlingen av befrielseansökan uteblir. Nedsättning av underhållsbidrag genom avtal har också blivit vanligare under de senaste åren. Det finns dock skäl att uppmärksamma att barn vars vårdnadshavare inte går med på att sänka underhållsbidraget genom avtal befinner sig i en förmånligare ställning än andra. En nedsättning av underhållsbidraget genom talan kan ändra på situationen, men den underhållsskyldige är inte alltid tillräckligt intresserad av möjligheten.

I 2 mom. stadgas i enlighet med den gällande lagen att organet skall ha rätt att föra talan om höjning av underhållsbidragets belopp, om barnet får underhållsstöd. På grundval av de ovan framförda skälen föreslås dessutom att organet också kan föra talan om nedsättning av underhållsbidraget, om barnet får underhållsstöd. Att väcka talan om nedsättning av underhållsbidraget kan vara motiverat om underhållsbidragets belopp med beaktande av de uppgifter om den underhållsskyldiges betalningsförmåga som man har fått kännedom om verkar vara uppenbart överdimensionerat, och det inte är möjligt att sänka det genom avtal. Avsikten är att talan om nedsättning av underhållsbidraget i främsta hand väcks av den underhållsskyldige själv. Den underhållsskyldige kan inte förutsätta att organet för talan för hans räkning. 13 § 3 mom. lagen om underhåll för barn justeras för att motsvara stadgandet.

Enligt 3 mom. skall organet bereda både barnets vårdnadshavare och den underhållsskyldige tillfälle att bli hörda innan talan som avses i paragrafen väcks. Avsikten är att möjligheterna att åstadkomma ett avtal om underhåll alltid utreds innan talan väcks.

25 §. *Ändringssökande.* Stadgandena om sökande av ändring ingår i den gällande lagens 38 §. Enligt den nämnda paragrafen söker man ändring i socialnämndens beslut hos länsrätten i den ordning som är stadgad

i lagen om ändringssökande i förvaltningsärenden (154/50). Besvärsskriften kan inom besvärstiden tillställas också socialnämnden, som utan dröjsmål skall sända in den till länsrätten tillsammans med sitt utlåtande. Stadgandet motsvarar i sak 46 § 1 mom. i socialvårdslagen, som dock inte innehåller en hänvisning till lagen om ändringssökande i förvaltningsärenden.

I den gällande lagen finns däremot inte något stadgande som motsvarar socialvårdslagens 45 § och inte heller någon hänvisning till denna paragraf. I 1 mom. i den nämnda paragrafen stadgas om besvärsförbud för beslut som fattas av en tjänsteinnehavare som är underställd organet. I 2 mom. stadgas om att få tjänsteinnehavarens beslut behandlat av organet och i 3 mom. om delgivningen av tjänsteinnehavarens beslut. I stadgandena om ändringssökande som ingår i de speciallagar som behandlar kommunernas sociala tjänster hänvisas till socialvårdslagens stadganden om sökande av ändring. Också i den föreslagna paragrafens 1 mom. ingår en hänvisning till 45 och 46 §§ i socialvårdslagen.

I 2 mom. stadgas om verkställighet av beslut som inte vunnit laga kraft på samma sätt som i den gällande lagens 38 § 2 mom.

I 3 mom. ingår ett stadgande om besvärsförbud som i sak motsvarar 38 § 3 mom. i den gällande lagen. Fortsatta besvär över beslut som givits av länsrätten kan inte anföras hos högsta förvaltningsdomstolen.

26 §. *Skyldigheten att lämna uppgifter och göra anmälan.* Med tanke på indrivningen av underhållsbidrag och riktig utbetalning av underhållsstöd är det viktigt att organet har tillräckliga och nödiga uppgifter om både om den underhållsskyldiges och barnets omständigheter. De uppgifter som behövs kan ofta fås antingen av den som lyfter stödet, barnets vårdnadshavare eller förmyndare eller av den underhållsskyldige. Därför är det motiverat att förutsätta att dessa verkliga också lämnar de uppgifter som de har till organet.

Enligt 1 mom. är den som lyfter underhållsstödet, barnets vårdnadshavare och förmyndare skyldiga att lämna uppgifter och utredningar som behövs för indrivning av underhållsbidrag.

Enligt 2 mom. skall den som lyfter underhållsstöd omedelbart underrätta organet om förändringar i omständigheterna som inverkar på erläggande av underhållsstöd. Änd-

ringarna som skall anmälas kan angå förutom förutsättningarna för utbetalning av underhållsstöd som nämns i 5 § och hinder som nämns i 6 §, t.ex. att barnet flyttar utomlands, att barnet har dött och ändringar av underhållsbidragets belopp.

I 3 mom. stadgas om den underhållsskyldiges plikt att lämna utredning till organet bl.a. om sin vistelseort och omständigheter som påverkar hans betalningsförmåga. Tidsfristen för lämnande av utredning skall vara rimlig för att den underhållsskyldige verkligen skall ha möjlighet att besvara organets begäran om utredning. Utredningen kan ges antingen skriftligt eller muntligt enligt det sätt som organet i sin begäran om utredning förutsätter. Stadgandet motsvarar 22 § 2 mom. i den gällande lagen.

27 §. *Straffstadganden.* Genom lagen om tryggnad av underhåll för barn slopades arbetsinrättningspåföljden, dvs. skyldigheten att ersätta obetalda underhållsbidrag med arbete. I stället säkerställdes indrivningen av underhållsbidrag genom straffstadgandena i 41 §.

Om brott mot underhållsskyldighet stadgas i den gällande lagens 41 § 1 mom. Tillvägagångssätten är uppsåtligt skingrande eller undanhållande av egendom, gynnande av annan fordringsägare och annat försvagande av betalningsförmågan eller hemlighållande av vistelseort eller lämnande av felaktiga och vilseledande uppgifter om arbetsplats, förmögenhet eller andra omständigheter som berör betalningsförmågan. Tillvägagångssätten uppfyller rekvisitet för brott mot underhållsskyldighet, om den underhållsskyldige har gjort sig skyldig till dem efter det att han har fått kännedom om att underhållsstöd har beviljats. Straffet är böter eller fängelse i högst ett år.

I den första fasen av totalrevideringen av strafflagen har bl.a. stadgandena om galdenärsbrott reviderats på ett sätt som påverkar tillämpningsområdet för den gällande lagens 41 § 1 mom. Stadgandena ingår i strafflagens 39 kap. Därför är stadgandet om brott mot underhållsskyldigheten inte längre behörligt i sin nuvarande form. I stället föreslås en hänvisning i 1 mom. till de viktigaste stadgandena i strafflagen som kommer i fråga.

I 2 mom. stadgas om underhållspliktseelse. Avsikten med kriminaliseringen är att skärpa uppfyllandet av skyldigheten att lämna uppgifter enligt 26 § 1 och 2 mom. För

den underhållsskyldiges del motsvarar stadgandet 41 § 2 mom. i den gällande lagen med undantag för att straffet endast kan vara böter och inte fängelse.

Försummelse av skyldigheten att lämna uppgifter har kriminaliserats i den gällande lagens 42 § 2 mom. och orättmätigt lyftande av underhållsstöd i 43 §. Motsvarande straffstadganden tas inte längre in i lagen, utan gärningarna bedöms enligt strafflagens stadganden. Stadganden som kan tillämpas är t.ex. strafflagens 36 kap. 1 § om bedrägeri eller 28 kap. 4 § om förskingring.

28 §. *Förbud mot utmätning och överföring.* I denna paragraf stadgas ett liknande förbud mot utmätning av underhållsstöd som ingår i den gällande lagens 44 §. Förbudet behövs därför att underhållsstöd är barnets inkomst som avsett att användas uteslutande till barnets underhåll.

29 §. *Avvikelse från lagen.* Paragrafen motsvarar sakligt den gällande lagens 46 §. Enligt förslaget skall dock formuleringen moderniseras.

30 §. *Närmare stadganden.* När de föreslagna ändringarna genomförs blir en del av de stadganden som ingår i förordningen om tryggnad av underhåll för barn onödiga. Det gäller åtminstone förordningens stadganden om förbud mot beviljande av pass och om löneinnehållning. Det kommer eventuellt fortsättningsvis att finnas ett behov att genom förordning ge närmare föreskrifter om verkställigheten av lagen. Därför föreslås det att ett stadgande om bemyndigande att utfärda förordning tas in i lagen.

8 kap. **Ikraftträdelse- och övergångsstadganden**

31 §. *Ikraftträdande.* 1 mom. innehåller ikraftträdelsestadgandet. Samtidigt som lagen träder i kraft upphävs de stadganden som blir onödiga i och med ikraftträdandet. I 2 mom. upphävs därför lagen om tryggnad av underhåll för barn jämte senare ändringar.

I andra lagar, förordningar eller beslut som givits innan lagen träder i kraft kan det finnas hänvisningar till lagen som skall upphävas. Enligt 3 mom. anses dessa hänvisningar i tillämpliga delar gälla motsvarande stadganden i den nya lagen.

Åtgärder som verkställdes av lagen förutsätter får vidtas redan innan den träder i kraft.

32 §. *Övergångsstadganden.* För tydlighetens skull föreslås i 1 mom. ett stadgande om att underhållsstöd som skall betalas ut när den nya lagen träder i kraft ändras den dag lagen träder i kraft till underhållsstöd enligt den nya lagen. Till barnet betalas skillnaden mellan underhållsstöd och det fastställda underhållsbidraget enligt den nya lagen, när underhållsbidraget har fastställts till ett mindre belopp än maximibeloppet i 8 § lagen om tryggnad av underhåll för barn, om underhållsbidragets ringa storlek har föränletts av ett skäl som nämns i 5 § 4 punkten i den nya lagen. Övergångsstadgandet behövs därför att alla de barn som enligt den upphävda lagen har rätt att få skillnaden mellan underhållsbidraget och underhållsstödet i underhållsstöd, skall få rätt till underhållsstöd enligt den nya lagens 5 § 4 mom.

I 2 mom. stadgas om vilken lagstiftning som skall tillämpas under övergångskedet. Besvär angående befriande av den underhållsskyldige från underhållsstödsskuld som är anhängiga hos länsrätterna när den nya lagen träder i kraft skall avgöras enligt den gamla lagen. Detsamma gäller ansökningar och besvär angående den persons som lyft underhållsstödet skyldighet att återbetala orättmätigt lyft underhållsstöd till socialnämnden.

Enligt 3 mom. skall beslut om löneinnehållning som eventuellt givits innan lagen trädde i kraft fortsättningsvis gälla. På deras

giltighet tillämpas 31 § 2 mom. lagen om tryggnad av underhåll för barn, enligt vilket beslutet kan utfärdas för högst ett år i sänder och det kan ändras eller återtas om skäl där till yppas.

Däremot förfaller verkställigheten av beslut om förbud mot beviljande av pass och behandlingen av ärenden som gäller förbud mot beviljande av pass när den nya lagen träder i kraft. Om detta stadgas i 4 mom.

1.2. Lag om underhåll för barn

I 13 § 3 mom. lagen om underhåll för barn stadgas om att det är särskilt stadgat om socialnämndens rätt att på barnets vägnar föra talan om fastställande av underhållsbidrag. I 20 § 2 mom. lagen om underhållstrygghet stadgas att organet har rätt att i särskilda situationer föra talan också om nedsättning av underhållsbidrag. En sådan talan kan inte anses föras på barnets vägnar. Därför ändras 13 § 3 mom. så att det motsvarar stadgandet i lagen om underhållstrygghet. Samtidigt förnyas terminologin i stadgandet så att det motsvarar stadgandena i lagen om underhållstrygghet.

2. Ikraftträdande

Lagarna föreslås träda i kraft den 1 januari 1997.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag

om underhållstrygghet

I enlighet med riksdagens beslut stadgas:

1 kap.

Allmänna stadganden

1 §

Lagens syfte och tillämpningsområde

För tryggnad av underhåll för ett i Finland bosatt barn som inte fyllt 18 år betalas underhållsstöd till barnet samt vidtas vid behov åtgärder för uppbärande och fastställande eller ändring av underhållsbidrag så som stadgas i denna lag.

Vid tillämpning av denna lag anses ett barn vara bosatt i Finland om det har hemkommun i Finland enligt lagen om hemkommun (201/94).

2 §

Definitioner

I denna lag avses med

1) *underhållsbidrag* en penningprestation med vilken ett barns förälder på grund av sin underhållsskyldighet periodiskt skall delta i de kostnader som barnets underhåll orsakar och för vilken betalningsskyldigheten har fastställts genom avtal eller dom enligt lagen om underhåll för barn (704/75), eller genom ett i främmande stat utfärdat beslut, avtal, officiell handling (*acte authentique*) eller annan handling som kan verkställas i Finland eller i den främmande stat där den underhållsskyldige har hemort,

2) *underhållsskyldig* den av barnets föräldrar, vilken enligt en handling som nämns i 1 punkten är skyldig att betala underhållsbidrag till barnet, samt

3) *underhållsstöd* ett understöd som betalas ur kommunens medel för barnets underhåll enligt de förutsättningar som stadgas i 5 §.

3 §

Verkställighet

I kommunen sköts uppgifter enligt denna lag av ett av kommunen utsett kollegialt organ (*organ*) som avses i 6 § socialvårdslagen (710/82).

De uppgifter som hör till detta organ sköts av organet i den kommun som är barnets hemkommun.

4 §

Statsandel

På verksamhet som en kommun ordnar med stöd av denna lag tillämpas lagen om planering av och statsandel för social- och hälsovården (733/92), om inte annat stadgas i lag.

2 kap.

Rätt till underhållsstöd

5 §

Förutsättningar för erläggande av underhållsstöd

Underhållsstöd erläggs till barn om

1) den underhållsskyldige har försummat att betala underhållsbidrag,

2) faderskapet beträffande barn utom äktenskap inte har fastställts genom laga kraft vunnet beslut,

3) underhållsbidraget inte har kunnat fastställas samtidigt med fastställandet av faderskapet, likväl under högst sex månader från det att faderskapet genom laga kraft vunnet beslut har fastställts, om inte talan om fastställande av underhållsskyldighet anhängig-

gjorts inom nämnda tid,

4) underhållsskyldigheten har avgjorts genom verkställbart avtal, beslut eller dom, men utbetalning av underhållsbidraget på grund av den underhållsskyldiges bristande försörjningsförmåga inte har fastställts, eller om underhållsbidragets belopp på grund av nämnda orsak fastställts till ett mindre belopp än beloppet för underhållsstöd enligt 7 §, eller

5) adoptant ensam adopterat ett barn och barnet inte är barn eller adoptivbarn till adoptantens make eller barn till någon som adoptanten lever med under äktenskapsliknande förhållanden.

6 §

Hinder för erläggande av underhållsstöd

Underhållsstöd erläggs likväl inte om

1) barnet bor hos den underhållsskyldige eller den av sina föräldrar som avses i 5 § 3 eller 4 punkten,

2) den underhållsskyldige eller den av barnets föräldrar som avses i 5 § 3 eller 4 punkten är död, eller

3) barnet förmår försörja sig självt.

Underhållsstöd betalas inte för de fulla kalendermånader, under vilka barnet på kommunens bekostnad vårdas i anstalts- eller familjevård.

3 kap.

Underhållsstödets belopp

7 §

Fullt underhållsstöd

Underhållsstödets belopp för ett barn är 637 mark per kalendermånad för en underhållsskyldig om inte annat stadgas nedan.

Underhållsstödets belopp höjs eller sänks i förhållande till hur levnadskostnaderna ökar eller minskar på det sätt som stadgas i lagen om vissa underhållsbidrags bindande vid levnadskostnaderna (660/66).

8 §

Underhållsstöd som inte är fullt

När underhållsstöd erläggs enligt 5 §

4 punkten, betalas stödet såsom skillnaden mellan beloppet för fullt underhållsstöd och underhållsbidraget.

När underhållsstöd erläggs på grund av att betalning av underhållsbidrag har försumrats och underhållsbidragets belopp är mindre än fullt underhållsstöd av någon annan orsak än de som nämns i 5 § 4 punkten, betalas i underhållsstöd endast det för underhållsbidraget fastställda beloppet.

När underhållsstöd erläggs för den månad då det beviljas eller för en tidigare period på grund av försummelse att betala underhållsbidrag, avdras från beloppet för underhållsstödet de underhållsbidrag som för motsvarande tid delvis har betalats till barnet. Från underhållsstödets belopp avdras också militärunderstöd som har betalats till barnet med stöd av 13 § militärunderstödslagen (781/93).

För den kalendermånad under vilken rätten till underhållsstöd upphör betalas i underhållsstöd endast den del av det fulla underhållsstödet som motsvarar den dag rätten upphör och de föregående dagarna i kalendermånaden.

4 kap.

Ansökan om samt beviljande och utbetalning av underhållsstöd

9 §

Ansökan om och beviljande av underhållsstöd

Underhållsstöd beviljas på ansökan som kan göras av barnets vårdnadshavare, förmyndare eller en god man. Ansökan kan även göras av någon annan som har den faktiska vården om barnet, samt av barnet självt om detta har fyllt 15 år och bor självständigt. Med anledning av ansökan som gjorts av en annan person än vårdnadshavaren skall vårdnadshavaren höras.

När underhållsstöd söks på grund av att betalningen av underhållsbidrag försumrats skall organet utan dröjsmål delge den underhållsskyldige ansökningen och bereda honom tillfälle att inom viss tid avge en förklaring med anledning av ansökningen. Om den underhållsskyldiges vistelseort inte har kunnat klarläggas, kan organet bevilja underhållsstöd också utan att höra den underhållsskyldige.

10 §

Den som lyfter underhållsstödet

Underhållsstöd betalas till den som ansöker om stöd eller, om barnets fördel kräver, till en annan person som nämns i 9 § 1 mom. och som organet funnit lämplig.

Anser organet att barnets fördel kräver att underhållsstödet betalas till en annan person än den som tidigare har lyft stödet, skall organet innan ärendet avgörs bereda denne tillfälle att bli hörd i saken.

11 §

Delgivning av beslut om underhållsstöd

Beslut om underhållsstöd skall utan dröjsmål delges sökanden och den underhållsskyldige samt den som i beslutet förordnats att lyfta stödet och den som tidigare lyft stödet, på det sätt som stadgas i 45 § 3 mom. socialvårdslagen.

12 §

Påbörjande och avslutande av utbetalningen av underhållsstöd

Underhållsstöd beviljas tills vidare från början av den månad då ansökan har inlämnats till organet. Av särskild orsak kan underhållsstöd även beviljas retroaktivt för de tre månader som närmast har föregått ansökan. Stöd beviljas dock endast för en sådan månad då de i 5 § stadgade förutsättningarna för utbetalning av stödet föreligger vid ingången av månaden.

Underhållsstöd betalas till den dag då barnet fyller 18 år, om inte annat följer av det som stadgas i 14 §.

13 §

Betalningstidpunkt och betalningssätt

Underhållsstöd skall före den tionde dagen i varje månad betalas in på ett konto som den som lyfter stödet har uppgivit i en finsk penninginrättning.

En tillfällig avvikelse från betalningstidpunkten och betalningssättet kan ske om det inte är möjligt att betala in stödet på kontot eller om det finns en annan särskild orsak till avvikelserna. Den som lyfter stödet förlo-

rar i så fall den underhållsstödsrat som han inte har lyft inom sex kalendermånader från utgången av den kalendermånad då stödet har kunnat lyftas, om inte organet av särskild orsak beslutar annat.

Underhållsstöd betalas i fulla mark. Utan hinder av vad som stadgas i 7 och 8 §§ utbetalas inte en underhållsstödsrat vars belopp per barn och underhållsskyldig är mindre än 30 mark.

14 §

Kontroll och indragning av underhållsstöd

Om det inträffar förändring i de omständigheter som inverkar på erläggandet av underhållsstödet, skall organet kontrollera om förutsättningarna för erläggande av underhållsstöd fortfarande föreligger och vid behov besluta att utbetalningen av stödet skall upphöra eller fastställa dess belopp på nytt.

Erläggande av underhållsstöd på grund av försummelse att betala underhållsbidrag kan avslutas om det är sannolikt att det i framtiden är möjligt att av den underhållsskyldige regelbundet driva in minst ett belopp som motsvarar det underhållsbidrag som månatligen förfaller.

Erläggande av underhållsstöd kan avslutas om faderskap för barnet inte har kunnat fastställas på grund av att barnets moder har motsatt sig att faderskapet utreds eller fastställs, och det är uppenbart att barnets rätt till tillräckligt underhåll är tryggad utan att underhållsstöd erlaggs.

5 kap.

Indrivning av underhållsbidrag

15 §

Rätt att driva in underhållsbidrag

Erläggande av underhållsstöd inverkar inte på den underhållsskyldiges plikt att betala underhållsbidrag till fullt belopp. Erläggs underhållsstöd på grund av försummelse att betala underhållsbidrag, övergår rätten till underhållsbidraget på organet till den del bidraget motsvarar det erlagda underhållsstödet. Barnet har rätt att erhålla den del av underhållsbidraget som överstiger underhållsstödet.

Sedan organet har beslutat om erläggande av underhållsstöd på grund av försummelse att betala underhållsbidrag, är organet berättigat att driva in alla obetalda underhållsbidrag hos den underhållsskyldige så länge som erlagda underhållsstödsrater inte har ersatts, om inte annat stadgas i 16 §. Den underhållsskyldige, som har fått kännedom om att underhållsstöd har beviljats, kan under den tid rätten att driva in underhållsbidrag tillkommer organet uppfylla sin betalningsskyldighet endast genom att betala underhållsbidragsraterna till organet.

När olika kommuners organ erlagt underhållsstöd för skilda tidsperioder, har det organ som senast beviljat underhållsstöd rätt att driva in alla obetalda underhållsbidragsrater.

16 §

Preskription av underhållsstödsfordran

Underhållsstödsfordran skall drivas in inom fem kalenderår från utgången av det kalenderår, under vilket underhållsstödet har erlagts.

Utan hinder av vad som stadgas i 1 mom. får en fordran drivas in ur egendom som ställts som pant för den. Har för indrivning av fordran inom den tid som nämns i 1 mom. verkställts utmätning eller om fordran har bevakats i konkurs eller i samband med offentlig stämning, utgör det att nämnda tid löpt ut inget hinder för att erhålla betalning ur utmäta eller till konkurs överlämnade medel eller ur de medel med vilka de fordringar som uppges i den offentliga stämningen skall erläggas.

17 §

Indrivning av underhållsbidrag i utsökningsväg

Betalar inte den underhållsskyldige inom en rimlig frist som organet ställer, till detta de underhållsbidragsrater som förfallit till betalning och är obetalda innan ansökan om underhållsstöd gjordes, eller ställer han ej godtagbar säkerhet för betalningen av dem, eller börjar han inte frivilligt i tillräcklig

grad betala underhållsbidrag, skall organet utan dröjsmål vidta åtgärder för indrivning av underhållsbidragsraterna i utsökningsväg. Åtgärder behöver dock inte vidtas om det är uppenbart att indrivningen blir resultatlös.

18 §

Fördelningen av indrivna medel mellan mottagaren av underhållsbidrag och kommunen

Under den tid som underhållsbidrag drivs in av den underhållsskyldige med stöd av 15 § 2 mom., används av den underhållsskyldige indrivna underhållsbidragsbelopp för ersättning av det till betalning förfallna obetalda underhållsbidraget och underhållsstödet i följande ordning:

1) till mottagaren av underhållsbidraget erläggs de i 4 § 1 mom. lagen om den ordning i vilken borgenärer skall få betalning (1578/92) nämnda underhållsbidrag som har förmånsrätt,

2) när de underhållsbidragsrater som avses ovan i 1 punkten har ersatts i sin helhet erläggs till mottagaren av underhållsbidraget av de underhållsbidrag som har förfallit till betalning den månad då underhållsstödet beviljades eller de därpåföljande månaderna den del som överstiger det erlagda beloppet underhållsstödsrater,

3) när de rater som avses ovan i 2 punkten har ersatts i sin helhet används de resterande medlen som ersättning för erlagda underhållsstödsrater, om inte annat följer av 16 §, och

4) resten av de influtna medlen erläggs till mottagaren av underhållsbidrag som ersättning för de underhållsbidragsrater, som inte har erlagts med stöd av 1 eller 2 punkten.

Vad som stadgas i 1 mom. gäller också underhållsbidrag som den underhållsskyldige frivilligt har betalat till organet. Då räknas den tidsfrist om ett år som avses i 1 punkten från den dag då den frivilligt betalda underhållsbidragsraten har influtit till organet.

Medel som influtit genom utmätning av lön redovisas som ersättning för de fordringar som skall drivas in genom den utmätning av den underhållsskyldiges lön som utmätningens mannen verkställt enligt 4 kap. 6 § 4 mom. utsökningslagen.

19 §

Fördelning av indrivna medel mellan kommunerna

När olika kommuners organ för skilda tidsperioder betalat underhållsstöd på grund av försummelse att betala underhållsbidrag, skall det organ som senast beviljat underhållsstöd fördela de medel som enligt 18 § 1 mom. 2 punkten skall användas för ersättning av underhållsstödsraterna mellan de kommuner som inte fått full ersättning för underhållsstödsrater som de erlagt. Medlen fördelas i proportion till de underhållsstöd som inte ersatts.

20 §

Underhållsbidrag som inte indrivs som ersättning för underhållsstöd

Underhållsbidrag drivs inte in som ersättning för underhållsstöd till den del försummelsen att betala underhållsbidrag föranletts av den underhållsskyldiges insolvens. Beslut om att underhållsbidrag inte skall drivas in fattas av organet på ansökan av den underhållsskyldige eller på eget initiativ.

6 kap.

Återkrav av underhållsstöd och underhållsbidrag

21 §

Grunderna för återkrav

Har underhållsstöd betalats utan grund eller till ett för stort belopp eller om den som lyft stödet har tagit emot underhållsbidrag direkt från den underhållsskyldige under samma tid för vilken underhållsstöd har erlagts, återkrävs det erlagda underhållsstödet av den som lyft stödet.

Vad som i detta kapitel stadgas om underhållsstöd som betalats utan grund, gäller också underhållsbidrag som organet utan grund har redovisat till den som lyft underhållsstödet, fastän det borde ha utgjort ersättning för kommunens underhållsstödsfordran. Ett belopp som motsvarar det underhållsbidrag som betalats utan grund dras av

från beloppet av det underhållsstöd som drivs in av den underhållsskyldige.

22 §

Verkställighet av återkrav

Det belopp som skall återkrävas kan kvittas mot underhållsstödsrater som senare skall betalas till samma barn, om beloppet som skall återkrävas har betalats till samma mottagare till vilken även de underhållsstödsrater som skall kvittas skall erläggas.

Ett lagakraftvunnet beslut av organet angående återkrav kan verkställas på samma sätt som en lagakraftvunnen dom.

23 §

Avstående från återkrav

Ett återkrav kan helt eller delvis lämnas därefter om återkravet med beaktande av förhållandena för den person som lyft stödet är oskäligt och den grundlösa betalningen inte berott på ett svikligt förfarande hos den som lyft stödet eller hos dennes företrädare, eller det utan grund betalda beloppet är ringa. Organet fattar beslut om att återkravet lämnas därefter på ansökan av den som lyft stödet eller på eget initiativ.

7 kap.

Särskilda stadganden

24 §

Åtgärder för fastställande av underhållsskyldighet

Saknar ett barn eller löper barnet fara att bli utan underhåll, och någondera av barnets föräldrars skyldighet att betala underhåll inte har fastställts eller om det fastställda underhållsbidraget är otillräckligt för barnets underhåll, har organet rätt att för barnets räkning föra talan om fastställande av underhållsbidrag eller höjning av dess belopp.

Betalas underhållsstöd till barnet, har organet rätt att föra talan om fastställande av underhållsbidrag eller höjning av underhållsbidragets belopp, även om barnet inte saknar

eller löper fara att bli utan underhåll. Betalas underhållsstöd till barnet har organet rätt att föra talan även om nedsättning av underhållsbidragets belopp.

Organet skall innan åtgärd som nämns i 1 och 2 mom. bereda barnets vårdnadshavare och den underhållsskyldige tillfälle att bli hörda.

25 §

Ändringssökande

Angående sökande av ändring i ärenden som avses i denna lag gäller vad som stadgas i 45 och 46 §§ socialvårdslagen.

Ett beslut som fattas av organet skall följas trots att ändring har sökts tills ärendet är avgjort genom lagakraftvunnet beslut, om inte länsrätten bestämmer annat.

I beslut som en länsrätt givit med stöd av denna lag får ändring inte sökas genom bevär.

26 §

Skyldighet att lämna uppgifter och göra anmälan

Den som lyfter underhållsstödet samt barnets vårdnadshavare och förmyndare är skyldiga att till organet lämna uppgifter och utredningar som behövs för indrivningen av underhållsbidrag hos den underhållsskyldige.

Den som lyft underhållsstöd skall omedelbart underrätta organet om förändringar i de omständigheter som inverkar på erläggande av underhållsstöd.

Den underhållsskyldige skall när organet så bestämmer inom en utsatt tid lämna utredning om sin vistelseort och arbetsplats, sina inkomster och tillgångar samt övriga omständigheter som inverkar på betalningsförmågan.

27 §

Straffstadganden

Om straff för galdenärsbrott som begåtts för undgående av betalning av underhållsbidrag stadgas i 39 kap. 1—6 §§ strafflagen.

Om den som med stöd av 26 § 1 eller 3 mom. är skyldig att till organet lämna av

det begärd uppgift eller utredning inom utsatt tid skall han för *underhållspliktssförseelse* dömas till böter om inte strängare straff för gärningen stadgas på något annat ställe i lag.

28 §

Förbud mot utmätning och överföring

Underhållsstöd får inte utmätas.

Ett avtal som avser att överföra en rättighet enligt denna lag någon annan är ogiltigt.

29 §

Avvikelse från lagen

Avvikelse från denna lag får göras med stöd av ett internationellt avtal som binder Finland.

30 §

Närmare stadganden

Närmare stadganden om verkställigheten av denna lag utfärdas vid behov genom förordning.

8 kap.

Ikraftträdelse- och övergångsstadganden

31 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 199 .

Genom denna lag upphävs lagen den 28 januari 1977 om tryggande av underhåll för barn (122/77) jämte senare ändringar.

Om det i en annan lag, förordning eller beslut som givits innan denna lag trädde i kraft hänvisas till den lag som upphävs enligt 2 mom., anses hänvisningen i tillämpliga delar gälla motsvarande stadgande i denna lag.

Åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter får vidtas innan den träder i kraft.

32 §

Övergångsstadganden

Organet skall utan särskild ansökan ändra underhållsstöd som beviljats med stöd av lagen om tryggande av underhåll för barn till underhållsstöd enligt denna lag när denna lag träder i kraft. Underhållsstöd erläggs enligt de förutsättningar som nämns i 5 § 4 punkten också när underhållsbidrag innan denna lag trädde i kraft har fastställts till ett mindre belopp än maximibeloppet enligt 8 § lagen om tryggande av underhåll för barn.

På besvär angående beslut som givits med stöd av 21 § lagen om tryggande av underhåll för barn och som är anhängiga hos läns-

rätterna när lagen träder i kraft och på ansökningar och besvär som avses i 27 § tillämpas de stadganden som gällde innan denna lag trädde i kraft.

Beslut som givits med stöd av 29 § lagen om tryggande av underhåll för barn innan lagen trädde i kraft gäller enligt 31 § i nämnda lag efter att denna lag har trätt i kraft.

Verkställigheten av beslut angående förbud mot beviljande av pass som givits med stöd av 34 § lagen om tryggande av underhåll för barn innan denna lag trädde i kraft samt behandlingen av ärenden angående förbud mot beviljande av pass som är anhängiga när denna lag träder i kraft förfaller när lagen träder i kraft.

2.

L a g**om ändring av 13 § lagen om underhåll för barn**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras 13 § 3 mom. lagen den 5 september 1975 om underhåll för barn (704/75) som föl-
jer:

13 §	ande eller ändring av underhållsbidrag stad- gas särskilt.
----- Om rätt för det organ som svarar för kom- munens socialvård att föra talan om fastställ-	----- Denna lag träder i kraft den 199 .

Helsingfors den 10 maj 1996

Republikens President

MARTTI AHTISAARI

Minister Terttu Huttu-Juntunen

2.

L a g**om ändring av 13 § lagen om underhåll för barn**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 13 § 3 mom. lagen den 5 september 1975 om underhåll för barn (704/75) som följer:

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

13 §

Om *socialnämndens* rätt att på barnets vägnar föra talan om fastställande av underhållsbidrag är stadgat särskilt.

Om rätt för det organ som svarar för kommunens socialvård att föra talan om fastställande eller ändring av underhållsbidrag stadgas särskilt.

Denna lag träder i kraft den _____ 199 .